

Eenheid in verscheidenheid

Lia Bouwman

2013

Naam : Lia Bouwman
Studentnummer : S1040821
Datum : april 2013

Mailadres : lia.bouwman@rijnijssel.nl
Begeleidster : Drs. E. van Wetter

Inhoudsopgave

Voorwoord-4

Samenvatting-5

1 Aanleiding voor dit onderzoek

- 1.1 Aanleiding voor dit onderzoek-6
- 1.2 Doel van het onderzoek-6
- 1.3 Centrale vraagstelling-7
- 1.4 Onderzoeksvragen en deelvragen -7, 8

2 Theoretisch kader

- 2.1 Inclusief onderwijs (IO)-8
- 2.2 Passend onderwijs (PO) -8
- 2.3 De kenmerken van passend onderwijs-8
 - 2.3.1 Begeleiding-9, 10
 - 2.3.2 Voortgang-10, 11
 - 2.3.3 Gedrag-11, 12
 - 2.3.4 Maatwerk-12, 13
 - 2.3.5 Communicatie-13, 14
- 2.4 De verschillende rollen in passend onderwijs-14, 15

3 Opzet en verantwoording van het onderzoek

- 3.1 Opzet onderzoek-15
- 3.2 De onderzoeksgroep-16
- 3.3 Het onderzoek-16, 17
 - 3.3.1 Enquêtes-17, 18
 - 3.3.2 Interviews-18
- 3.4 Het beleid op schrift betreffende passend onderwijs-18

4 Resultaten van het onderzoek

- 4.1 De resultaten van de studentenenquête-19
 - 4.1.1 Begeleiding-19
 - 4.1.2 Voortgang en gedrag-20
 - 4.1.3 Maatwerk-22,23
 - 4.1.4 Communicatie-23, 24
- 4.2 De resultaten van de docentenenquête-23
 - 4.2.1 Begeleiding-24
 - 4.2.2 Voortgang en gedrag-25, 26
 - 4.2.3 Maatwerk 26
 - 4.2.4 Communicatie-27
 - 4.2.5 Mate van communicatie-27

- 4.3 Samenvatting van het interview met de studentendienstzorgteam-28
- 4.4 Samenvatting van het interview met de manager van cursistenservice-28
- 4.5 Uitkomsten van het schriftelijk beleid van RijnIJssel-28
 - 4.5.1 Het handboek Leren en Waarderen-29, 30
 - 4.5.2 Rapport consequenties Focus op Vakmanschap-30
 - 4.5.3 Rijn IJssel Regels-31
 - 4.5.4 De praktische begeleiding van de student bij Rijn IJssel- 31, 32

5 Conclusies, discussie en aanbevelingen

- 5.1 Conclusies per deelonderwerp- 33
 - 5.1.1 Begeleiding-33, 34
 - 5.1.2 Voortgang-34, 35
 - 5.1.3 Gedrag-35, 36
 - 5.1.4 Maatwerk- 36, 37
 - 5.1.5 Communicatie-37, 38
- 5.2 Hoe kunnen studentendienst en docenten van DTP optimaal bijdragen aan passend onderwijs?-38
- 5.3 Discussie-38
 - 5.3.1 Aard van de beperking-38
- 5.4 Aanbevelingen-38
- 5.5 vervolgonderzoek-39

Nawoord-41

Literatuurlijst-42, 43

Bijlagen:

- 1. Tevredenheidonderzoek 1^e jaars-
- 2. Docentenenquête
- 3. Interview studentendienst
- 4. Interview manager cursistenservice
- 5. Vragen en kader interview
- 6. Conclusies Jobmonitor 2012
- 7. Statistieken vragenlijst studenten

Voorwoord

Dit verslag toont de resultaten van mijn theoretisch en praktisch onderzoek. De centrale vraagstelling luidt: “Wat is er nodig om de organisatie van passend onderwijs binnen de Desk Top Publishing (DTP) opleiding van Rijn IJssel te kunnen laten slagen”.

In Nederland zal in 2014 de wet voor Passend onderwijs in werking treden waarbij alle Regionale Onderwijs Centra's (ROC'S) het grootste deel van de middelen (die nu toegekend worden aan de regionale expertise centra voor ambulante begeleiding) zullen ontvangen. Dat vereist organiseren van onderwijs en een passende bedrijfsvoering; een balans tussen structuur en flexibiliteit (Rapport consequenties Focus op Vakmanschap, 2012).

Passend onderwijs is onderwijs waarbij wordt afgestemd op studenten, met en zonder beperking. De eenzijdige gerichtheid op de tekortkomingen van de student wordt verplaatst naar een kritische analyse van de reguliere (leer)omgeving met het doel maatwerk te leveren op inhoud- en procesniveau voor studenten. Op deze manier kan het onderwijs studenten voorbereiden op een samenleving waarin respectvol met elkaar wordt omgegaan (Miller & Katz, 2002).

Met het schrijven van dit verslag sluit ik de Master opleiding Special Educational Needs af. Tijdens de opleiding heb ik veel geleerd; verbanden leggen tussen theoretische kennis en de dagelijkse praktijk op school, kritisch zijn op mijn eigen handelen en op dat van collega's. Met mijn nieuwe inzichten en kennis ben ik aan de slag gegaan om passend onderwijs vorm te kunnen geven binnen DTP. Ik hoop mijn kennis en ervaring met passend onderwijs in de toekomst te kunnen blijven delen zodat ook andere opleidingen aan de slag kunnen gaan om de organisatie van passend onderwijs vorm te geven.

Mijn dank gaat uit naar mijn praktijkbegeleider voor de begeleiding gedurende het praktijkonderzoek. Tevens bedank ik mijn studiegenoten van de Master opleiding die bereid waren mij te helpen. Tot slot wil ik mijn partner bedanken voor het begrip dat hij heeft opgebracht voor de tijd die ik spendeerde aan deze opleiding.

Ik wens u veel inspiratie met het lezen van mijn praktijkonderzoek.

Lia Bouwman,
April 2013

Samenvatting

Achtergrond

In dit praktijkonderzoek wordt onderzoek gedaan naar het onderwijs van de eerstejaarsklassen bij de Desk Top Publishing opleiding (DTP) op het ROC Rijn IJssel waar ik werkzaam ben als LGF (Leerling Gebonden Financiering) begeleider en docent, in het kader van Passend Onderwijs. Onderzocht zal worden wat precies met passend onderwijs bedoeld wordt en wat geleerd kan worden vanuit de literatuur over passend onderwijs. Resultaten van onderzoeken uit het buitenland worden geschetst en er wordt weergegeven wat in de literatuur geschreven is over passend onderwijs. Tevens wordt er informatie gegeven rond beleidsnota's van overheid en Rijn IJssel betreffende passend onderwijs. De twee klassen die zijn betrokken bij het praktijkonderzoek zijn gestart in september 2011. In iedere klas participeren zes studenten met een beperking. Een aantal heeft Leerling Gebonden Financiering (een geldbedrag dat aan de school wordt toegekend om de begeleiding van de student vorm te geven), de anderen niet. De studenten met een beperking komen zowel uit het speciaal- als uit het regulier voortgezet onderwijs.

Doel

Getracht vooruit te lopen op de nota's opgedragen door de overheid als: 'Focus op Vakmanschap' en 'Passend Onderwijs' waarbij de organisatie van onderwijs en begeleiding van studenten van doorslaggevend belang zal zijn voor het welslagen van de opleiding en de student. Door het belichten van ervaringen van diverse betrokkenen betreffende passend onderwijs bij en het bestuderen van theorie passend onderwijs, komt de onderzoeker tot conclusies.

De aanbevelingen die aan het eind van dit onderzoek worden gegeven kunnen een bron van inspiratie zijn voor de organisatie van onderwijs bij DTP volgend schooljaar. De onderzoeker hoopt hiermee bij te kunnen dragen aan de organisatie van passend onderwijs, zowel bij DTP, als bij andere opleidingen van Rijn IJssel.

Methode

Aan de hand van enquêtes en/of interviews met studenten, docenten, managers en begeleiders dit schooljaar, wordt een totaalbeeld gegeven van de organisatie van onderwijs en begeleiding in het schooljaar 2011-2012. Hoe wordt passend onderwijs ervaren door docenten, studentendienst, studenten? Door de resultaten van de enquêtes en interviews in het daglicht te stellen van het Rijn IJssel beleid en de nota's van het Ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), literatuur en kennis te koppelen aan de resultaten van de enquêtes en interviews kan er gekomen worden tot conclusies en aanbevelingen.

Resultaten

De theorie en praktijk worden in verband met elkaar gebracht en van daaruit worden aanbevelingen gedaan over passend onderwijs in de toekomst. Aanbevelingen die kunnen worden gebruikt in het volgend schooljaar en bij andere opleidingen van Rijn IJssel.

Hoofdstuk 1: Aanleiding voor dit onderzoek

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de aanleiding en het doel van dit onderzoek, de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen met de daarbij behorende deelvragen.

1.1 De aanleiding voor het onderzoek

De organisatie van onderwijs en het docentschap worden in toenemende mate belast door de onderwijsleerbehoeften van studenten met leer- en gedragsproblemen. Dijkma (2009) stelt dat docenten hulp en ondersteuning in de klas nodig hebben. Met het oog op de nota Focus op Vakmanschap heeft Rijn IJssel er baat bij studenten zo goed mogelijk te begeleiden. Op deze manier kan worden voorkomen dat het 'langstudeerders' worden (van Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011). Begeleiding van docenten voor wat betreft didactisch en pedagogisch handelen, is in de huidige situatie nauwelijks aanwezig, zo blijkt uit de enquête die in september 2011 is afgenomen onder docenten (Jobmonitor, 2012).

Het beleid van Rijn IJssel voor wat betreft studenten met een beperking is onduidelijk voor DTP docenten. Bij de DTP opleiding is niet in kaart gebracht wat er nodig is om studenten met een beperking succesvol te kunnen begeleiden.

In 2011 is de opleiding Desk Top Publishing (DTP) van het Regionaal Onderwijs Centrum (ROC) Rijn IJssel gestart met twee klassen waarin in iedere klas 6 studenten met een beperking zitten. De extra inspanning, die geleverd moet worden in het onderwijs aan studenten met een (leer)beperking, wordt door veel docenten gezien als een taakverzwaring. Die verzwaring wordt vergroot wanneer een docent geconfronteerd wordt met zijn eigen handelingsverlegenheid. Dit leidt tot lessituaties waarbij er sprake is van weinig of geen differentiatie, instructie die gericht is op de hele groep en het handhaven van routines ten koste van het tegemoet komen aan individuele verschillen (Dijkstra, 2008). Met het begrip handelingsverlegenheid wordt bedoeld dat de docent (nog) niet in staat is om iets (in dit geval het omgaan met verschillende behoeften van studenten in de klas) met een verantwoord resultaat te volbrengen. De expertise van medewerkers van de studentendienst in het begeleiden van studenten lijkt onvoldoende te worden overgedragen aan docenten. Medewerkers van de studentendienst delen docenten mede wat de student in de klas nodig heeft en eventueel inhoudelijke zaken die van belang zijn voor de ontwikkeling van de student. Ondersteuning aan de docent wordt vraag gestuurd gegeven, evenals begeleiding aan de DTP studenten en docenten. Hierdoor bestaat de kans dat de begeleiding niet alle leerlingen en docenten bereikt die dit nodig hebben. De ondersteuning die studenten met een beperking nodig hebben om effectieve deelname aan het reguliere onderwijs mogelijk te maken is onvoldoende toereikend.

De studieloopbaanbegeleider (SLB'er) of docent kunnen gebruik maken van de expertise van de studentendienst, wordt gesteld in de functieomschrijving van de studentendienst (2012). In de praktijk gebeurt dit slechts vraag gestuurd.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is in kaart te brengen wat nodig is om de organisatie van passend onderwijs binnen de DTP opleiding te kunnen vormgeven en studenten met een beperking succesvol te kunnen begeleiden. De visie en het beleid van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs is beschreven. Het onderwijs wordt zo georganiseerd dat differentiatie mogelijk is en dat tegemoet gekomen kan worden aan individuele verschillen van de student.

Docenten van het DTP team zijn in staat om studenten (met- en zonder beperking) te begeleiden in hun ontwikkeling. Hierin worden zij begeleid en ondersteund, bijvoorbeeld door samenwerking met de studentendienst. Studenten ervaren duidelijkheid en veiligheid binnen de DTP opleiding.

1.3 Centrale vraagstelling

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt: aan welke voorwaarden dient de organisatie van onderwijs op school te voldoen teneinde passend onderwijs binnen de DTP opleiding te kunnen vormgeven?

1.4 Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1

Wat verstaat men in de literatuur onder passend onderwijs?
--

- a- Wat zijn de kenmerken van effectief passend onderwijs volgens de literatuur?
- b- Wat zegt de literatuur over de rol van docent in passend onderwijs?
- c- Wat zegt de literatuur over de rol van de student in passend onderwijs?
- d- Wat zegt de literatuur over de rol van de begeleider in passend onderwijs?
- e- Wat zegt de literatuur over de rol van de school in passend onderwijs?

Onderzoeksvraag 2

Welk beleid is er op schrift betreffende de organisatie van passend onderwijs binnen Rijn IJssel vastgelegd en hoe wordt dit beleid door de verschillende respondenten van DTP toegepast?

- a- Wat is de visie van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs?
- b- Wat is de praktijk binnen DTP betreffende de organisatie van passend onderwijs?
- c- In hoeverre passen docenten geven docenten aan dit beleid ook daadwerkelijk vorm te geven?
- d- In hoeverre geeft het studententeam aan dit beleid daadwerkelijk vorm te geven?

Onderzoeksvraag 3

Hoe ervaren de verschillende respondenten van DTP de organisatie van het huidige passend onderwijs en hoe kunnen studentendienst en docenten van DTP optimaal bijdragen aan passend onderwijs?
--

- a- Hoe ervaren docenten van het DTP team passend onderwijs?
- b- Hoe ervaren medewerkers van de studentendienst van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar?
- c- Hoe ervaren de studenten van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar?
- d- Op welke manier willen docenten bijdragen aan passend onderwijs?
- e- Op welke manier willen medewerkers van de studentendienst bijdragen aan passend onderwijs?

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Dit theoretisch kader zal antwoord geven op de vraag wat er in de literatuur wordt verstaan onder passend onderwijs. In paragraaf 2.1 en 2.2 wordt beschreven wat er in de literatuur bedoeld wordt met inclusief- en passend onderwijs. Er is gekozen om zowel inclusief als passend onderwijs te beschrijven omdat het verschil bepalend is voor de manier waarop onderwijs op scholen wordt georganiseerd. Vanaf paragraaf 2.3 worden de kenmerken van passend onderwijs in vijf deelonderwerpen bestudeerd en beschreven, te weten begeleiding, voortgang, gedrag, maatwerk en communicatie. Dit zijn belangrijke pijlers in het gewijzigde toezichtkader (figuur 1) voor de MBO van de inspectie van onderwijs (2012). DTP scoorde onvoldoende op (loopbaan) begeleiding en maatwerk bij de Jobmonitor, een enquête die is gehouden in november 2011; ook een reden om deze twee onderwerpen tot deelonderwerp te maken. De rollen die docent, begeleider, student en school kunnen vervullen in de organisatie van passend onderwijs komen aan de orde in de context van de deelonderwerpen.

2.1 Inclusief onderwijs (IO)

In het nieuwe Verdrag voor de rechten van de mens (United Nations, 2010) wordt gekozen voor een inclusief onderwijssysteem. De eenzijdige gerichtheid op de tekortkomingen van de student wordt bij inclusief onderwijs verplaatst naar een kritische analyse van de reguliere omgeving. Dit houdt in dat een student individuele doelen nastreeft en niet (direct) het doel heeft het diploma te behalen. Een student kan bijvoorbeeld een aantal jaren onderwijs volgen om sociaal vaardig te worden. In inclusief onderwijs is er maatwerk voor de student op inhoud- en op procesniveau (Miller & Katz, 2002).

2.2 Passend onderwijs (PO)

In notities van de Nederlandse overheid betreffende onderwijs, komen de termen inclusie of inclusief onderwijs niet voor. Men spreekt van passend onderwijs. De student, ook die met een beperking, valt altijd onder de inrichtingsnormen van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Bij het opleidingsniveau zal volledig moeten worden voldaan aan de eisen in het kwalificatiedossier en de bijbehorende exameneisen (MBO raad, 2012).

Schoolbesturen zijn verplicht om elke student die extra ondersteuning nodig heeft, een zo passend mogelijke onderwijsplek te bieden, mits het geen onevenredige belasting voor de school vormt (MBO raad, 2012). Iedereen in het middelbaar beroepsonderwijs dient het onderwijs te krijgen dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past (Dijksma, 2009).

2.3 De kenmerken van passend onderwijs

Begeleiding, voortgang, gedrag, maatwerk en communicatie zijn belangrijke pijlers zijn in het gewijzigde toezichtkader (figuur 1) voor de MBO van de inspectie van onderwijs (2012).

Deze pijlers worden hieronder in verschillende kleuren gepresenteerd. Specifieke aandacht zal worden besteed aan begeleiding en maatwerk omdat DTP juist op deze pijlers onvoldoende heeft gescoord bij Jobmonitor (enquête DTP Rijn IJssel in november 2011, bijlage 6).

Aspecten	Indicatoren
1.1 Samenhang	Inhoud
	Programmering
1.2 Maatwerk	Differentiatie
1.3 Didactisch handelen	Interactie
	Ondersteuning en begeleiding van de leeractiviteiten
	Feedback op de leeractiviteiten en de leerresultaten
1.4 Leertijd	Benutting
	Werkdruk
1.5 Leeromgeving	Schoolklimaat
	Materiële Voorzieningen
1.6 Intake en plaatsing	Voorlichting

Tabel1: toezichtkader gebied 1 (Inspectie van het Onderwijs, 2012).

Kleurgebruik tabel 1:

- ... = maatwerk
- ... = gedrag
- ... = communicatie
- ... = begeleiding
- ... = voortgang

Aspecten die in de tekst bij meerdere pijlers gebruikt worden, hebben de kleuren die overeenkomen met de betreffende pijlers.

2.3.1 Begeleiding

Met begeleiding wordt bedoeld: het vergezellen van iemand op zijn weg. In eerste instantie is het de docent die begeleidt en ondersteund dient te worden in het leren reflecteren op eigen handelen (Dijksma, 2009). Docenten handelen vaak zonder zich bewust te zijn van het handelen en van de consequenties die hun handelen kan hebben. Ze hebben, op dat moment, geen sturing over het handelen. Het is routine of intuïtief (Mutsaers, 2008). Leren reflecteren kan men doen door stil te staan bij gedrag. De bron van het gedrag wordt expliciet gemaakt en de ontstaanscontext van het specifieke gedrag wordt in de interpretatie betrokken. De handelingsverlegenheid wordt expliciet gemaakt. Op deze manier kan ruimte gecreëerd worden om te kunnen (af)leren. De opgedane kennis en vaardigheid kunnen daarna overgebracht worden op studenten (Van Emst, 2002). In het huidige onderwijs is er vaak (te) weinig tijd voor reflectie, en komt de verbinding tussen bestaande en nieuwe kennis onvoldoende tot stand. Er is onvoldoende ruimte tot (af) leren (Tros, 2009). Hierdoor blijven docenten denken vanuit hetzelfde concept dat ze al jaren koesteren (Van Emst, 2002).

Als men start met leren reflecteren is de docent zich niet bewust van een hiaat in haar kennis of vaardigheden. In de fase die daarop volgt, bewust onbekwaam, herkent de docent de hiaat, maar heeft zij nog geen effectieve strategie om dit op te lossen (Maslow, 1954). Bij bewust bekwaam en vervolgens onbewust bekwaam is dit wel het geval. Zodra docenten gaan reflecteren en daarin

worden begeleid, worden ze handelingsbekwaam (Tros, 2009; Maslow 1954). Ze krijgen het gevoel grip te hebben op hun eigen ontwikkeling. Begeleiding en onderwijs aan docenten om reflectieve vaardigheden in het docentschap te kunnen ontwikkelen zijn noodzakelijk (Schuman, 2007).

Voor passend onderwijs geldt dat docenten aangeven onvoldoende kennis en/ of ervaring te hebben met het omgaan in de klas met studenten met een beperking. Onderzoek ((Buell et al., Van-Reusen, Shoho and Barker, zoals geciteerd in Meijer, 2005) toonde aan dat ook de houding van docenten wat betreft het integreren van studenten met een beperking in het onderwijs een punt van zorg is. Dit kan voortkomen uit onvoldoende opleiding en/ of ervaring van de docent, maar ook andere voorwaarden zoals grootte van de klas, ondersteuning en taakbelasting spelen een rol. Zodra docenten training en ondersteuning krijgen in het lesgeven aan studenten met een beperking, staan zij positiever tegenover passend onderwijs en tonen zij minder weerstand (Meijer, 2005). Onderwijsbeleid dient het belang van attitudes van docenten wat betreft integratie van studenten met een beperking te onderkennen. Begeleiding start met het afstemmen op de docent en diens hulpvraag; als docenten meer kennis hebben en begeleid worden in het lesgeven aan studenten met een beperking, zal dit hun houding ten aanzien van passend onderwijs ten goede komen (Meijer, 2005). Er dient ruimte en tijd voor begeleiding en reflectie van docenten te komen (Watkins, 2002).

Voor studenten heeft de reflectie op eigen gedrag door docenten zijn weerslag: de afstemming op- en begeleiding van studenten wordt verbeterd. Zodra er goed wordt afgestemd op studenten en ze goed worden begeleid, zijn ze gemotiveerder voor hun studie en vallen minder uit (Oorzaken van voortijdig schoolverlaten (z.j.)).

Europees onderzoek wijst uit (Meijer, 2005) dat organisatievormen zoals samenwerkend onderwijzen (ook wel co- teaching genoemd) de voortgang van zowel docenten als studenten ten goede komen en effectief zijn bij passend onderwijs. Weigel, Murawski & Swanson (2001) stellen in hun onderzoek dat zodra een begeleider en een docent samenwerken in eenzelfde heterogene klas (studenten met- en zonder beperking) zij beiden effectiever worden in hun handelen. Docenten voelen zich ondersteund. In het lesgeven in een grote klas met studenten.

2.3.2 Voortgang

Onvoldoende afstemming op de voortgang van de student kan leiden tot negatief compensatiegedrag stelt Van Krimpen (1993). Een uitdaging die de competenties van de student teveel overstijgt, kan leiden tot stress en frustratie. Frustratie verlaagt de motivatie. Bij te weinig uitdaging haakt de student eveneens af. Dit kan bijvoorbeeld ongewenst gedrag tot gevolg hebben of het terugtrekken van de student; een ongemotiveerde student en meer kans op een vroegtijdig schoolverlater (Van Krimpen, 1993).

De nota Focus op Vakmanschap (2011) stelt dat opleidingen de duur van de opleiding dienen te verkorten. De begeleide onderwijstijd zal omhoog gaan voor de student. Het betekent dat de studieloopbanen die langer dan de geplande opleidingsduur zijn, extra kostbaar worden voor de school (van Bijsterveldt-Vliegthart, 2011). In dit kader wordt door de overheid geadviseerd maximaal af te stemmen op de voortgang van de student. Maximale afstemming wil zeggen dat alle

middelen worden ingezet om de voortgang van de student in kaart te brengen en te begeleiden. Uitval en studievertraging kunnen op deze manier worden verminderd (Concept Rapport Focus op Vakmanschap, 2012). De voortgang van de student dient inzichtelijk en transparant te zijn, zowel op inhoud- als ook op procesniveau. Alle betrokkenen (student, docent, begeleiders) dienen op de hoogte te zijn waar de student mee bezig is. Overlap tussen betrokkenen wordt hierdoor vermeden (Van Emst, 2002).

Gesprekstechnieken zoals positieve feedback kunnen geven aan studenten en adequaat kunnen reageren op (positieve of negatieve) interacties van en met studenten zijn zeer effectief gebleken in het motiveren en afstemmen op de student (Donkers, 2011). Ook Van der Wolf en Van Beukering (2009) noemen feedback een krachtig middel om de ontwikkeling van de student in gunstige zin te beïnvloeden (Van der Wolf & Van Beukering, 2009). Feedback die globaal, dubbelzinnig of persoonlijk is, blijkt volgens hen zelden effectief te zijn. Hoe specifiek de informatie van de docent, des te preciezer weet de student wat het verschil is tussen wat zij eerst kon, wat zij nu kan en wat zij straks zal kunnen (Van der Wolf & Van Beukering, 2009).

2.3.3 Gedrag

Docenten hebben vaak de neiging om de oorzaak van ontstane gedragsproblemen bij de student of hun ouders neer te leggen. Het onderzoek van Miller en Katz (2002) geeft aan dat 78,1% van de docenten denkt dat het gedrag dat zij in de klas van studenten ervaren, te wijten is aan factoren buiten de school. De visie van de docenten in dit onderzoek, gaat voorbij aan het feit dat gedragsproblemen niet op zichzelf staan, maar ontstaan in een bepaalde context in interactie met anderen. Van der Wolf & Van Beukering (2009) waarschuwen de docent zich bewust te zijn van de beelden die zij van een student heeft. Het is de interactie die bepalend is voor (ongewenst) gedrag. Om objectiever zicht te krijgen op (ongewenst) gedrag kunnen begeleiders observaties doen in de klas en de conclusies geregeld delen met docenten. Op basis van deze observaties, kan men op een effectieve manier zien op welke plekken, voor welk probleemgedrag, in welke groepen en voor welke studenten er (extra) interventies nodig zijn (Newcomer, Colvin, & Lewis, zoals geciteerd in Sailor, Sugai, Horner, & Dunlap, 2009). De Lange, Schuman en Montesano Montessori (2011) stellen dat interventies effectief zijn als er sprake is van evidente voordelen of verbeteringen voor leerlingen op sociaal, emotioneel of cognitief gebied.

Meijer (2005) benadrukt dat studenten betrokken dienen te worden bij de ontwikkeling van een set effectieve regels die duidelijk te zien zijn in het lokaal. Het schooljaar wordt gestart met een speciaal aan de regels gewijde bijeenkomst. Hiermee wordt vanaf het begin duidelijk welk gedrag niet en wel kan. Docenten laten gedurende het schooljaar voorbeeld gedrag zien waarbij zij refereren aan de regels die zijn afgesproken met de studenten. Tevens kan het 'thuisgroep' systeem een belangrijke en effectieve werkwijze zijn om een veilig pedagogisch klimaat te scheppen voor studenten. Met het 'thuisgroep' systeem wordt bedoeld een 'thuis'; twee of drie klaslokalen en een kleine groep docenten die vrijwel alle onderwijs in een stabiele omgeving verzorgen (Meijer, 2005).

Bal, Bakker en Kallenberg (2006) beschrijven dat wanneer een docent beschikt over de juiste vaardigheden of competenties om de ontwikkelingsstaken die verbonden zijn aan het omgaan met ongewenst gedrag een veilig pedagogisch klimaat kan ontstaan. Een goede docent is in staat tot het

tonen van affectie, van support en nabijheid. Ook aan studenten die negatieve emoties aanwakkeren (Van Overveld, 2012). Een kwalitatief goede pedagogische stijl van een docent is voor een school van groot belang voor de kwaliteit van het onderwijsproces (Stevens, 2002).

2.3.4 Maatwerk

Onder maatwerk verstaat men in het onderwijs het afstemmen op verschillen en verscheidenheid in de klas. Onderzoek van het European Agency for Development in Special Needs Education (Meijer, 2005) toont aan dat omgaan met diversiteit in de klas één van de grootste uitdagingen voor docenten is. Het aanpassen van de inhoud van de opleiding voor studenten is bij passend onderwijs niet mogelijk (MBO raad, 2012) want voor iedere student is het kwalificatiedossier van zijn opleiding leidend. Het bieden van diverse didactische werkvormen waarmee de stof wordt gepresenteerd en het creëren van een veilige leeromgeving kunnen wel deel uitmaken van de afstemming van de school op de student (Van Emst, 2002). Didactische (maat)werkvormen kunnen leren aantrekkelijk en uitdagend maken voor de student, Hierdoor neemt de motivatie om te leren bij de student toe, stelt Van Langeveld (1971). Een grote variatie aan didactische werkvormen, leeromgevingen en leeractiviteiten en keuzemogelijkheden daarbinnen, maken het mogelijk dat de student de leerstijl en/of het niveau kiest die/ dat het beste bij hem past (Pameijer & van Beukering, 2007). Het zet de student en zijn leerproces centraal. Een optimaal afgestemde leeromgeving biedt ontwikkelingskansen aan studenten. Donkers (2011) beschrijft dat het welbevinden van studenten vooral te maken heeft met onderlinge studenten relaties en de sfeer en veiligheid in de klas. Deze aspecten worden vooral door de studenten zelf bepaald. Echter, de docent heeft hier, volgens Donkers (2011), wel degelijk invloed op. Het is voor een docent cruciaal om een goede pedagogische relatie met de studenten te ontwikkelen. Het creëren van een ontspannen sfeer in de klas, het hebben van belangstelling voor alle studenten, in staat zijn regels en orde te handhaven, structuur kunnen bieden en studenten ruimte geven zelf ontdekkend bezig te zijn, zijn competenties waarover een goede docent dient te beschikken (Donkers, 2011). Docenten hebben voldoende bagage nodig om onderwijs aan studenten met verschillende capaciteiten en zorgbehoeften te kunnen verzorgen. In het huidige MBO onderwijs is dit (nog) niet het geval. Docenten hebben extra hulp en ondersteuning nodig om de pedagogische en didactische componenten van het docentschap te kunnen ontwikkelen (Dijksma, 2009). De studentendienst kan een belangrijke rol vervullen in het geven van trainingen en onderwijs aan docenten (Schuman, 2007). Veilige scholen zijn effectieve leeromgevingen. Een student kan in een veilige sfeer veerkracht en autonomie ontwikkelen. In een veilige sfeer zullen studenten tevens sneller geneigd zijn om gepaste schooltaakgerichte ondersteuning te zoeken en te accepteren (Boekaerts en Simons, 1995; Stevens, 2002; Van Lieshout, 2002; Van der Doef, 2004).

2.3.5 Communicatie

Leren communiceren is het oefenen van een geweten dat in het hier en nu helpt om steeds beslissingen te nemen die goed zijn voor onszelf en voor de anderen. Docenten dienen te worden getraind en ondersteund om deze communicatie te ontwikkelen (Tros, 2009). Alles is communicatie. Het hele leven draait om de vraag: hoe verhoud ik mij tot de ander? Mensen zijn nu eenmaal onvoorspelbaar. Men weet niet wat gedrag oproept. En of men zelf weet wat men doet is ook maar

de vraag (Hogerhuis & van Oorschot, 2007). Interacties gaan niet zoals men verwacht en leiden niet tot wat men wil. Dit maakt het handelen weinig effectief. Door docenten in de gelegenheid te stellen hun problemen en zorgen (met elkaar) te delen en te bespreken, bijvoorbeeld in de vorm van super- of intervisie (Corbett, 2001), brengt men het reflectieve- en communicatieve vermogen van docenten op gang. Ook bij samenwerkend onderwijzen (co-teaching) binnen een klas, is het zaak de voorbereiding en nabespreking met elkaar te doen. Dit kan dienen als een vorm van ondersteuning en begeleiding die docenten elkaar geven, in het bijzonder in het verbeteren van de reflectieve vaardigheden en communicatie naar elkaar (Kock, 2008; Weigel Murawski & Swanson, 2001). Het werken in een klein team heeft een positief effect op sociaal vlak voor studenten en docenten. Door de kleinschaligheid van het team is het makkelijker om met elkaar te communiceren. Indien er meerdere docenten betrokken zijn bij de voortgang van de student, is het van het grootste belang om dagelijks overdrachtmomenten op een vast tijdstip in te plannen (Meijer, 2005). Door alle betrokkenen in een zo vroeg mogelijk stadium deelgenoot van een probleem te maken en te luisteren naar elkaars ideeën wordt de bodem gelegd voor latere maatregelen en kan weerstand worden voorkomen.

Vanuit de hiervoor beschreven paragrafen is tabel 2 (tabel 2: de verschillende rollen in het onderwijs) herleid. In de tabel staan de belangrijkste richtingen voor het onderzoek, gespecificeerd naar de beschreven pijlers. Beschreven staan de verschillende rollen in begeleiding, maatwerk, voortgang, gedrag en communicatie. Daarmee geeft deze tabel antwoord op de deelvragen:

- Wat zegt de literatuur over de rol van docent in passend onderwijs?
- Wat zegt de literatuur over de rol van de student in passend onderwijs?
- Wat zegt de literatuur over de rol van de begeleider in passend onderwijs?
- Wat zegt de literatuur over de rol van de school in passend onderwijs?

Deze tabel geeft tevens richting aan de vragen die in de verschillende onderzoeksinstrumenten aan bod zullen komen.

2.4 De verschillende rollen in het onderwijs

Rollen	Begeleiding	Voortgang	Gedrag	Maatwerk	Communicatie
Docent	- Onderwijs en training in reflecteren op eigen handelen (Dijksma, 2009) - Onvoldoende kennis en/of ervaring met passend onderwijs (Meijer, 2002)	- Maximale afstemming vorm geven door voortgang van studenten in kaart te brengen en te begeleiden (van Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011)	- Het kunnen kijken wat het gedrag veroorzaakt en vervolgens daarop afstemmen - Beseffen dat gedragsproblemen interactieproblemen zijn (van der Wolf & Beukering, 2009) - Positieve aandacht geven - Ontwikkelen goede pedagogische stijl (Stevens, 2002; van Overveld, 2012))	- Goede pedagogische relatie met de studenten te ontwikkelen (Donkers, 2011) - Variatie aan didactische werkvormen, leeromgevingen en leeractiviteiten (Langeveld, 1971; Pameijer & van Beukering, 2007)	- Docenten dienen te worden getraind en ondersteund om hun communicatie te ontwikkelen (Tros, 2009) - dagelijks overdrachtmomenten op een vast tijdstip in plannen (Meijer, 2005)
Begeleider/mede werker studentendienst	- Kan een rol vervullen in samenwerkend leren met docenten (Murawski & Swanson, 2001)	- Maximale afstemming met docenten (van Emst, 2002) - Training Gesprekstechnieken voor docenten (van der Wolf & Beukering, 2009)	- Observaties gedrag bij student terugkoppelen aan de docent (Newcomer, Colvin, & Lewis, zoals geciteerd in Sailor, Sugai, Horner, & Dunlap, 2009). - Trainingen/ super- en intervisie voor docenten over ontwikkelen pedagogische stijl (Stevens, 2002; van Overveld, 2012)	- Kan een belangrijke rol vervullen in het geven van (pedagogisch, didactische trainingen en onderwijs aan docenten (Schuman, 2007)	- Samenwerkend onderwijzen met de docent (Kock, 2008; Weigel Murawski & Swanson, 2001) - Begeleiden van super- of intervisie (Corbett, 2001),
Student	- Zodra de docent bekwaam is in afstemmen en begeleiden, is de student gemotiveerder (Oorzaken van voortijdig schoolverlaten, z.j.)	- Afstemming op de voortgang leidt tot gemotiveerde studenten (van Krimpen, 1993)	- Zijn/haar gedrag wordt afgekeurd, de persoon wordt gerespecteerd - Als de student voldoende positieve aandacht krijgt, verbetert de relatie met de docent - Samenwerkend leren (van Houten, 2004)	- De student en zijn leerproces dient centraal te staan (van Langeveld, 1971). Hierdoor neemt de leermotivatie enorm toe	- Goede communicatie helpt de student om beslissingen te nemen die goed zijn voor hemzelf
School	- Ruimte en tijd creëren om begeleiding voor docenten vorm te geven (Dijksma, 2009) - Taakomschrijving voor studentendienst over begeleiding docenten	- Faciliteren van tijd om maximale afstemming vorm te kunnen geven om voortgang in kaart te brengen en te begeleiden (van Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011)	- Klassenregels ontwikkelen in samenwerking met student (Meijer, 2005) - Thuisgroep systeem (Meijer, 2005)	- Docenten dienen voldoende te worden toegerust op het verzorgen van onderwijs aan studenten met verschillende capaciteiten en zorgbehoeften (Dijksma, 2009)	

Tabel 2. De verschillende rollen in het onderwijs

Hoofdstuk 3: Opzet en verantwoording van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe het onderzoek is opgezet en welke methoden er gebruikt worden om antwoorden te vinden op de onderzoeksvraag. Er wordt beschreven wie deel uitmaakt van de onderzoeksgroep en op welke manier alle data verzameld is.

3.1 Opzet onderzoek

Onderstaand schema geeft aan op welke wijze er antwoord is verkregen op de verschillende deelvragen uit het onderzoek.

Het onderzoek is als volgt opgezet:

MOMENT	ONDERZOEKSSTAPPEN	ACTIVITEITEN IN PRAKTIJK
	<i>Probleem verhelderen, oriënteren</i>	
Vanaf november 2011	Opzoeken en lezen van literatuur. Wat zegt de literatuur passend onderwijs	Relevante literatuur selecteren via internet (Google, Google scholar), praktijkbegeleider en docenten Windesheim
Vanaf december 2011	Plan A schrijven en bijschaven. Duidelijk krijgen en afbakenen wat er onderzocht gaat worden.	Kritisch meelezen van critical friends, stagiair en praktijkbegeleider
	<i>Plan Maken</i>	
Vanaf februari 2012	Plan B schrijven en bijschaven	Kritisch meelezen van critical friends, stagiair en praktijkbegeleider
Vanaf februari 2012	Hoe ervaren de studenten, begeleiders en docenten van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar?	Vragenlijst ontwikkelen studenten en docenten. Onderzoek doen naar manier van vragen in bestaande vragenlijsten. Interview uitwerken voor studentendienst
Vanaf februari 2012	Wat is de visie van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs?	Interview uitwerken voor manager studentendienst
	<i>Plan uitvoeren</i>	
Vanaf maart 2012	Ervaringen docenten en studenten meten	Enquêtes afnemen bij alle docenten(n=8) en studenten leerlingen. Interviews houden met studentendienst(n=3)
Vanaf maart 2012	Onderzoek doen naar beleid opschrift	Beleidsplannen traceren, overleg met afdelingsmanager
	<i>Resultaat beoordelen</i>	
Vanaf april 2012	Inventariseren, interpreteren en verwerken van de gegevens uit de enquêtes van docenten en studenten, interviews met studentendienst en manager, beleid en literatuur	Bevindingen samenvatten in het onderzoeksverslag

Tabel 3. Opzet van het onderzoek

3.2 De onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit de betrokkenen bij Desk Top Publishing uit het schooljaar 2011-2012; studenten (N=36) met (N= 6) en zonder beperking (N=30), docenten (N=8), medewerkers van de studentendienst (N= 3) van DTP en de manager van de studentendienst (N=1). Er wordt getrianguleerd (gekeken vanuit verschillende invalshoeken) door de percepties van verschillende respondenten (studenten, docenten, begeleiders en beleid) te onderzoeken. Dat de studenten de begeleiding anders zouden kunnen ervaren dan bijvoorbeeld docenten, betekent niet dat één van die standpunten niet klopt. Het zou kunnen betekenen dat er verschil is in beleving van respondenten.

Door het bestuderen van literatuur over passend onderwijs en de toepassing van triangulatie in de beleving van passend onderwijs op school kunnen aanbevelingen worden gedaan aan de directie en aan DTP met als doel een bijdrage te kunnen leveren in de organisatie van passend onderwijs bij DTP en andere opleidingen van Rijn IJssel.

3.3 Het onderzoek

Onderzoek doen is een manier om tot kennis te komen. Als zich een probleem voordoet, dan wil de onderzoeker weten waarom het probleem zich voordoet in deze situatie (Harinck, 2010). In dit onderzoek is dit gerelateerd aan de klas, waarin dit onderzoek plaatsvindt. Aan welke voorwaarden dient de organisatie van onderwijs op school te voldoen teneinde passend onderwijs binnen de DTP opleiding te kunnen vormgeven? Er is gebruik gemaakt van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek. De manager van cursistenservice en medewerkers van de studentendienst van DTP zijn geïnterviewd. Er is geïnventariseerd wat het Rijn IJssel beleid is betreffende passend onderwijs en hoe het beleid wordt ervaren door betrokkenen. Bij de docenten- en studenten enquêtes wordt gebruik gemaakt van kwantitatieve gegevens. Deze gegevens zijn makkelijker te verwerken (Harinck, 2010). Vragenlijsten zijn geschikt voor exploratie, beschrijving en verklaring (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2011). De nadruk is gelegd op het anoniem blijven van de geënquêteerden en het feit dat het invullen van de vragenlijst niet langer dan tien minuten zal duren. De Lange, Schuman en Montesano Montessori (2011) stellen dat informatie over de hoeveelheid tijd die het invullen van de vragenlijst kost drempelverlagend kan werken. Het onderzoek start met het produceren van kennis over passend onderwijs in de huidige praktijk. Daarna wordt gekeken naar de ervaringen van studenten, docenten begeleiders met passend onderwijs en het kader waarin passend onderwijs plaatsvindt. Informatie wordt verzameld over de ervaringen van leden van de onderzoeksgroepen.

Zodra dit evaluatieve actie onderzoek is afgerond en er conclusies en adviezen zijn geformuleerd, en de kennis wordt toegepast, kunnen er weer nieuwe vragen ontstaan. Daarmee is dit onderzoek een voortdurend cyclisch proces.

In de wekelijkse vergadering wordt er met de docenten van Desk Top Publishing gecommuniceerd over de opzet en uitvoering van het praktijkgerichte onderzoek, opdat betrokkenheid en draagvlak voor het onderzoek gecreëerd wordt. De onderzoeker is op een betrouwbare, vriendelijke, respectvolle manier relaties aangegaan met anderen. Er is getracht deugdzaam te handelen en een klimaat van veiligheid te scheppen (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2011). Tevens heeft de onderzoeker ervoor gezorgd de onderzoeksactiviteiten zo te organiseren dat ordeverstoring geminimaliseerd wordt.

3.3.1 Enquêtes

De enquêtes worden onder twee groepen uitgezet, namelijk de studenten van de eerstejaars klassen van DTP (bijlage 1) en de docenten van DTP (bijlage 2). De resultaten worden omgezet in aantallen en procenten. De enquêtes en opzet van het onderzoek worden besproken met de afdelingsmanager van de opleiding DTP en met de docenten en medewerkers van de studentendienst van DTP.

Bij de enquêtes voor studenten en docenten is gebruik gemaakt van de Likertschaal (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2011). Dit voornamelijk omdat met dit soort vragenlijsten berekeningen gemaakt mogen worden (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2011). De berekeningen heeft de onderzoeker in grafieken verwerkt. De grafieken zijn te vinden in hoofdstuk vier.

De enquêtes bestaan uit stellingen over een onderwerp, waarover de respondent al dan niet zijn instemming aan kan geven. De vragen rond een zelfde onderwerp zijn in blokken bij elkaar gezet. Na ieder blok kan er extra informatie en/of uitleg gegeven worden. De onderwerpen zijn volgens de pijlers van het theoretisch kader bij elkaar gezet.

Per onderwerp wordt de respondent gevraagd, aan de hand van drie geordende antwoordopties aan te geven of hij het eens of oneens is met de stelling of dat de stelling niet van toepassing/ hij onbekend is met de stelling.

De studentenenquête wordt in de klassen aan de studenten afgenomen. Hiermee wil de onderzoeker borgen dat studenten zelfstandig hun antwoorden kunnen kiezen en er geen overleg kan plaatsvinden. Op het moment van afname van de studentenenquête zijn er 30 studenten zonder beperking aanwezig (N=30) en 6 studenten met een beperking (N=6). Zij vormen beiden een eigen groep en zijn in de grafieken als aparte groepen verwerkt. Door deze tweedeling te maken worden de verschillen in beleving van het huidige passend onderwijs door beide groepen studenten inzichtelijk gemaakt. Met dit inzicht kan de organisatie van onderwijs beter worden afgestemd op studenten met en zonder beperking.

In de instructie wordt de nadruk gelegd op het anoniem blijven van de geënuquêteerden. De lijsten zijn geanonimiseerd. Studenten met een beperking ontvangen (alleen bij de onderzoeker bekende) gemarkeerde lijsten met dezelfde vragen als de studenten zonder beperking. Hiermee verwerft onderzoeker inzicht in de verschillen en overeenkomsten van de uitslagen tussen beide groepen. De studenten met beperking is niet verteld dat zij gemarkeerde lijsten ontvangen. De studenten enquête is bedoeld om een antwoord te geven op de deelvraag uit het onderzoekskader, te weten:

- Hoe ervaren de studenten van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar?

De enquête aan de docenten worden via hun postvakken verspreid. Het aantal deelnemers aan het docentenonderzoek ligt op acht (N= 8). Dit zijn alle docenten die werkzaam zijn bij DTP. De docentenenquête is gemaakt door de onderzoeker (zie bijlage 4) en bedoeld om een antwoord te geven op de deelvragen uit het onderzoekskader, te weten:

- Hoe ervaren docenten van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar?
- Op welke manier willen docenten bijdragen aan passend onderwijs?

- Wat is de praktijk binnen DTP betreffende passend onderwijs?
- In hoeverre geven docenten aan het beleid van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs daadwerkelijk vorm te geven?
- In hoeverre geeft het studententeam aan dit beleid daadwerkelijk vorm te geven?

3.3.2 Interviews

Er wordt een interview gehouden met de manager cursistenservice (bijlage 4 en 5). Hierin wordt gesproken over de visie van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs. Een zelf ontworpen kader, waarin de literatuur over passend onderwijs leidraad is, dient als basis voor het interview (bijlage 5). Het interview dient antwoord te geven op de deelvraag:

- Wat is de visie van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs?

De interviews met de medewerkers van de studentendienst (N=3, bijlage 5) zijn bedoeld om een antwoord te geven op de vragen uit het onderzoekskader, te weten:

- Hoe ervaren medewerkers van de studentendienst passend onderwijs gedurende het schooljaar?
- Op welke manier willen medewerkers van de studentendienst bijdragen aan passend onderwijs?
- In hoeverre geven medewerkers van de studentendienst aan het beleid van Rijn IJssel betreffende passend onderwijs daadwerkelijk vorm te geven?
- In hoeverre geeft het studententeam aan dit beleid daadwerkelijk vorm te geven?

3.4 Het beleid op schrift betreffende passend onderwijs binnen Rijn IJssel

Door het onderzoeken van op schrift gesteld beleid binnen Rijn IJssel wordt extra beleidsinformatie toegevoegd aan het onderzoek, zodat er een overzicht is van het totaalbeleid van passend onderwijs bij Rijn IJssel.

Hoofdstuk 4: Resultaten van het onderzoek

De verkregen gegevens van het onderzoek worden in dit hoofdstuk beschreven en verwerkt aan de hand van onderzoeksvraag 3 (zie paragraaf 1.4). Met deze vraag heeft de onderzoeker geprobeerd inzicht te verkrijgen in de beleving van de verschillende respondenten van DTP van de organisatie van het huidige passend onderwijs. Tevens wil de onderzoeker inzicht krijgen in hoe de studentendienst en docenten van DTP willen bijdragen aan passend onderwijs.

Onderzoeker kiest voor een ordening op onderzoeksinstrument zodat de beleving en bijdrage van de diverse groepen, te weten studenten, docenten en studentendienst apart kan worden gelezen. Dit is van belang omdat de organisatie van passend onderwijs onderhevig is aan reorganisatie binnen Rijn IJssel. Door de diverse groepen met elkaar te vergelijken wordt verheldert waar hiaten optreden. In paragraaf 4.1 worden de resultaten van de studentenenquête besproken, in paragraaf 4.2 de resultaten van de docentenenquête. Een samenvatting van het interview met het studententeam en het beleid op schrift van Rijn IJssel worden vervolgens in paragraaf 4.3, 4.4 en 4.5 besproken.

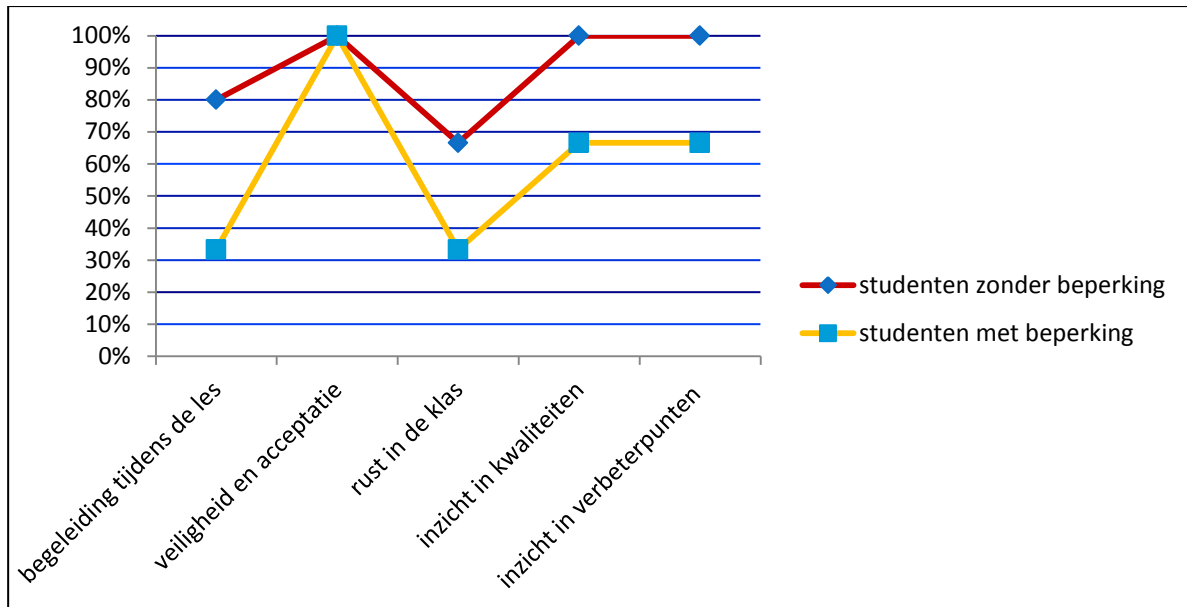
4.1 De resultaten van de studentenenquête

Naar aanleiding van de vraag “Hoe ervaren de studenten van DTP passend onderwijs gedurende het schooljaar” hebben de studenten de enquête ingevuld. De genormeerde schaalwaarde of stanines geeft de relatieve hoogte van de behaalde somscore aan. Dit gegeven wordt geïnterpreteerd als een aanwijzing voor de sterkte en richting van de houding van studenten. De enquêtes zijn gehouden onder alle studenten, de resultaten van studenten met een beperking (N=6) worden apart weergegeven om zo het verschil in beleving duidelijk te maken tussen studenten met een beperking en studenten zonder een beperking (N=30).

De vragen rond een zelfde onderwerp zijn volgens de pijlers van het theoretisch kader bij elkaar gezet: **begeleiding** (in en buiten de klas), **voortgang** en **gedrag**, **maatwerk** en **communicatie**. Na ieder blok kan er extra informatie en/of uitleg gegeven worden door de respondent. Het antwoord niet van toepassing of onbekend wordt afzonderlijk aangegeven.

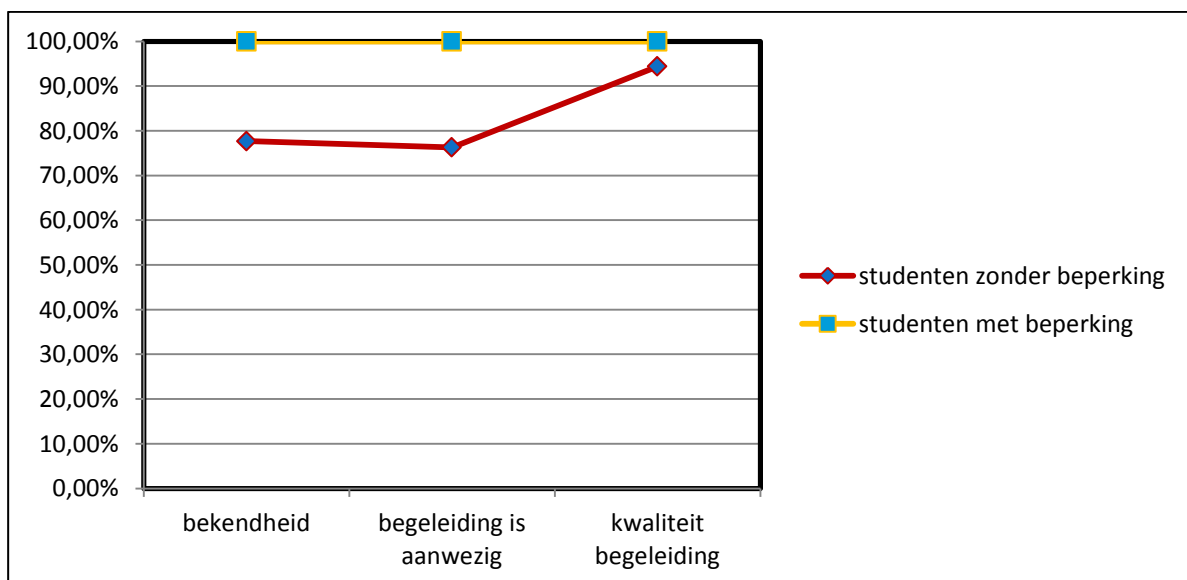
4.1.1 Begeleiding

Onderstaande grafieken tonen de mate van tevredenheid aan van de studenten met de ervaren begeleiding binnen (figuur 1) en buiten de klas (figuur 2). In beide grafieken worden de studenten met en zonder beperking weergegeven.

Figuur 1. Resultaat uitkomsten studentenenquête. “Begeleiding in de klas”, ingevuld door studenten in januari 2012.

Studenten zijn tevreden over veiligheid in de klas (beide groepen 100 %) en de acceptatie door de docent (beide groepen 100 %). Dit geldt niet voor de begeleiding in de les (80% zonder beperking en 33% met beperking). Tevens geeft 67 % van de studenten zonder beperking (33% van de studenten met een beperking) aan voldoende rust te ervaren om te kunnen werken in de klas. 100% van de studenten zonder beperking weet wat hun kwaliteiten en verbeterpunten zijn voor het DTP vak, tegen 66,6% van de studenten met een beperking.

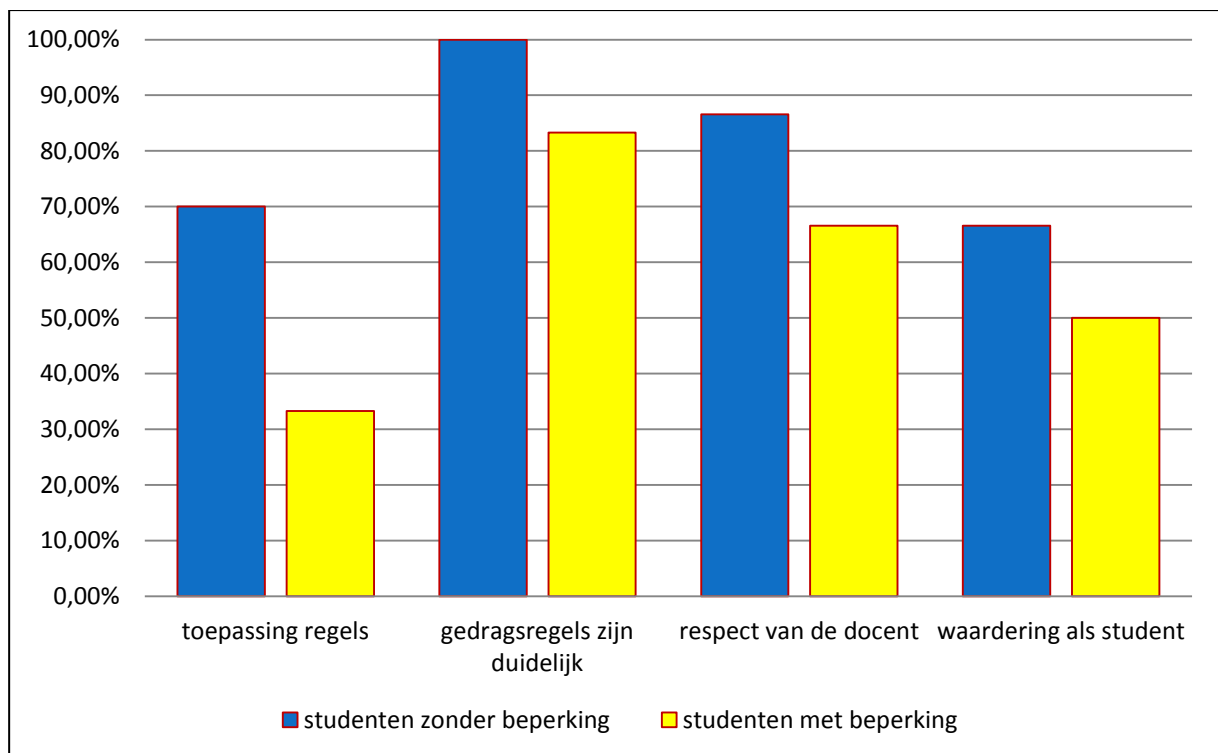

Figuur 2. Resultaat uitkomsten studentenenquête. “Begeleiding buiten de klas”. Ingevuld door studenten in januari 2012.

77,7 % van de studenten zonder beperking weet naar wie ze toe kunnen voor begeleiding en waar ze extra begeleiding kunnen vragen (bekendheid). 76,3 % heeft het gevoel dat er hulp aanwezig is school indien nodig. De kwaliteit van begeleiden wordt door 94,4 % als goed ervaren. Studenten met een beperking weten welke begeleiding er is, ervaren begeleiding als goed en aanwezig (alle vragen 100%).

4.1.2 Voortgang en gedrag

De volgende grafiek (figuur 3) toont de mate van inzichtelijkheid van gedrag door de studenten. Tevens laat het zien in hoeverre studenten zich gerespecteerd en/of gewaardeerd voelen door de docent. In de grafiek worden studenten met en zonder beperking apart weergegeven.

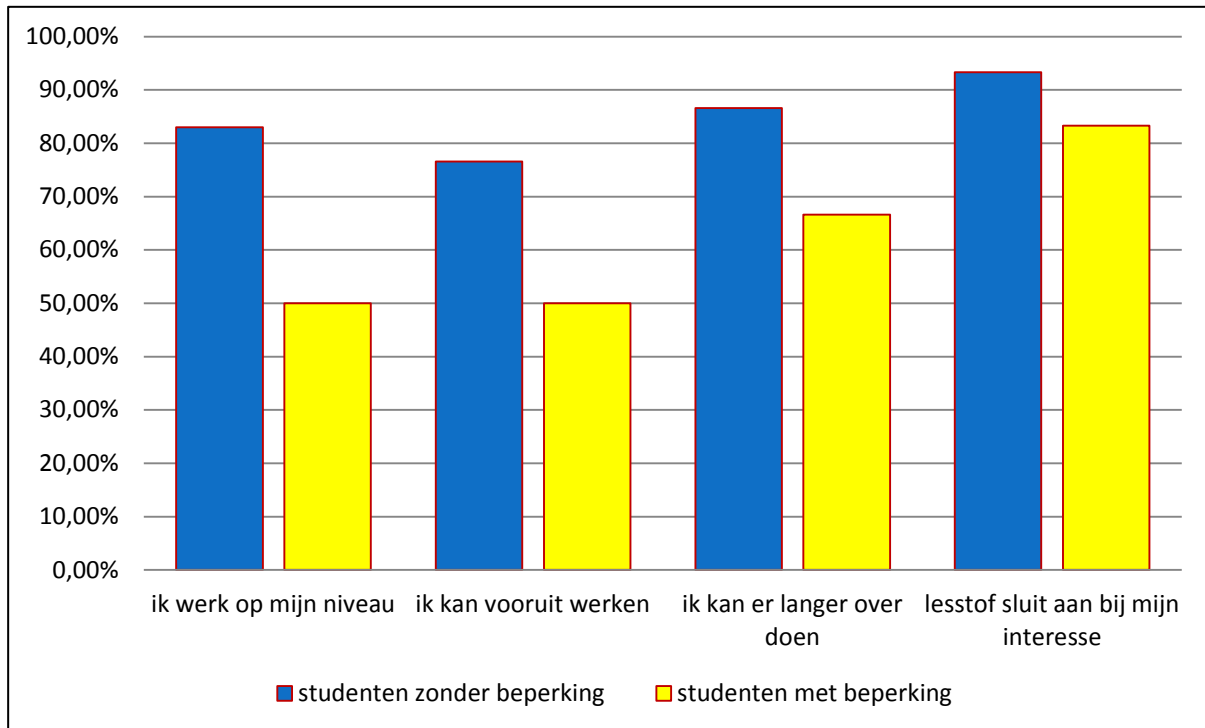

Figuur 3. Resultaat uitkomsten studentenenquête. "Voortgang en gedrag".
Ingevuld door studenten in januari 2012.

De gedragsregels zijn bekend voor en worden begrepen door 100% van de studenten zonder beperking. 83,3% van de studenten met een beperking vinden de gedragsregels duidelijk. 70% en 33% van de studenten ervaart dat de regels inconsequent worden toegepast. 66,6% van de studenten zonder beperking voelt zich gewaardeerd als persoon door de docent, tegen 50% van de studenten met beperking. Voor respect van de docent geldt dat 86,6% zich gerespecteerd voelt en 66,6% van de studenten met een beperking.

4.1.3 Maatwerk

Onderstaande grafiek toont de mate van tevredenheid aan van de studenten met de ervaren differentiatie van de lesstof (figuur 4). In de grafiek worden de studenten met en zonder beperking weergegeven.

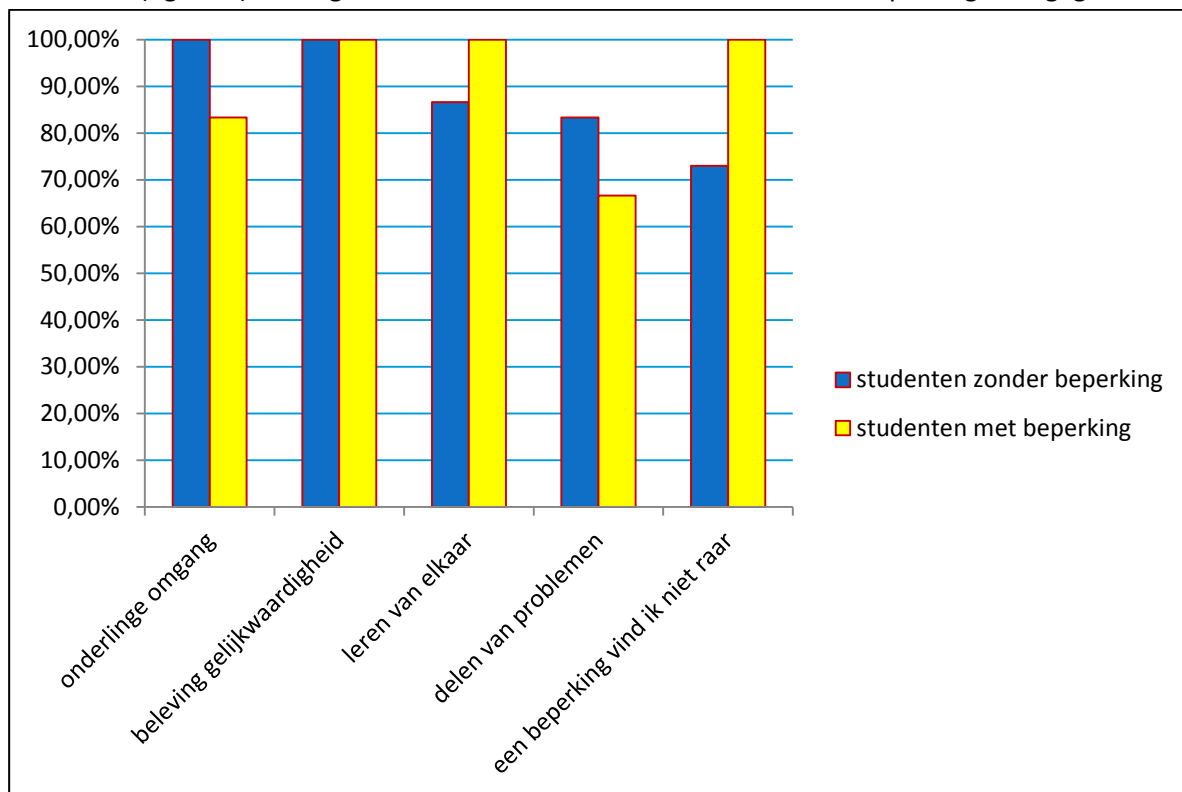

Figuur 4. Resultaat uitkomsten studentenenquête. "Maatwerk".
Ingevuld door studenten in januari 2012.

83% van de studenten zonder beperking (tegen 50% met beperking) geeft aan dat ze vindt op eigen niveau te werken. 93% van de studenten zonder beperking en 83,3% van de studenten met beperking geeft aan dat de lesstof aansluit bij de interesse. 76,6% van de studenten zonder beperking en 50% van de studenten met beperking geeft aan vooruit te kunnen te werken. Er langer over doen scoort 86,6% (zonder beperking) en 66,6% (met beperking).

4.1.4 Communicatie

Onderstaande grafiek toont de mate van tevredenheid aan van de studenten met de ervaren omgang met elkaar (figuur 5). In de grafiek worden de studenten met en zonder beperking weergegeven.

Figuur 5. Resultaat uitkomsten studentenenquête. "Communicatie".
Ingevuld door studenten in januari 2012.

100% van de studenten zonder beperking vindt dat de onderlinge omgang met elkaar goed is, in vergelijking met 83,3% van de studenten met een beperking. De beleving in gelijkwaardigheid is voor beide groepen 100%. 100% van de studenten met een beperking vindt studenten met een beperking niet raar in vergelijking met 73% van de studenten zonder beperking. 83,3% van de studenten met een beperking kan met problemen bij klasgenoten terecht, in vergelijking met 66,6% van de studenten met een beperking. 86,6% van de studenten zonder beperking geeft aan te leren van klasgenoten, in vergelijking met 100% van de studenten met een beperking.

4.2 De resultaten van de docentenenquête

Het aantal deelnemers aan het docenten onderzoek is acht (N=8). Dit zijn alle docenten die werkzaam zijn in het Desk Top Publishing team. De respons is 100%.

De resultaten van de enquête worden per vraag in tabelvorm gepresenteerd in absolute aantallen. Bij de vragen over communicatie is er gebruik gemaakt van een andere beoordelingsschaal (gemeten wordt hoe vaak respondenten met elkaar communiceren).

4.2.1 Begeleiding

Onderstaande tabel laat de beleving van docenten van DTP zien betreffende de organisatie van begeleiding in het huidige passend onderwijs. Het geeft tevens weer hoe docenten van DTP (willen) bijdragen aan begeleiding in passend onderwijs.

	Eens	Oneens	N.v.t./Onbekend
Ik ben op de hoogte van het Rijn IJssel beleid op het begeleiden van studenten	4	3	1
Ik voel me gesteund door het Rijn IJssel beleid in het begeleiden van studenten	4	3	1
Het model van cyclisch leren pas ik toe in mijn lessen	1	7	
Het Rijn IJssel beleid op het aannemen en begeleiden van studenten met een beperking vind ik helder	1	5	2
Ik zou meer scholing willen ontvangen over begeleiding van studenten	6	1	1
Ik zou meer ondersteuning willen ontvangen in de begeleiding van studenten	6	1	1
Studenten met een beperking in de klas zorgen voor belemmeringen	4	4	
Studenten met een beperking in de klas zorgen voor voordelen	4	4	
Studentbegeleiding dient door één persoon (de SLB-er) gedaan te worden	3	4	1
Studentbegeleiding dient door het hele team gedaan te worden	7	1	
Studentenbegeleiding dient alleen door de studentendienst gedaan te worden		7	1
De studentendienst ervaar ik als ondersteunend en nuttig	4	3	1

Tabel 4. Resultaat uitkomsten docentenenquête. "Begeleiding".

Ingevuld door docenten in januari 2012 (N=8).

4 docenten ervaren het beleid van Rijn IJssel voor wat betreft begeleiding van studenten als helder. 4 Docenten geven aan dat ze zich gesteund voelen door het Rijn IJssel beleid. 4 Docenten geven aan voldoende informatie te ontvangen. Aannee en begeleiding van studenten met een beperking wordt onduidelijk gevonden door 5 docenten. 6 Docenten willen scholing ontvangen in het begeleiden van studenten, met en zonder beperking. 7 docenten vinden dat de begeleiding van studenten door het hele team gedaan dient te worden. De studentendienst wordt door 4 docenten als ondersteunend en nuttig ervaren.

4.2.2 Voortgang en gedrag

Onderstaande tabel laat de beleving van docenten van DTP zien betreffende de organisatie van voortgang en gedrag in het huidige passend onderwijs. Het geeft tevens weer hoe docenten van DTP (willen) bijdragen aan de voortgang en het gedrag van studenten in passend onderwijs.

	Eens	Oneens	N.v.t./Onbekend
De gedragsregels voor studenten zijn mij bekend	8		
Het team is consequent in het uitvoeren van de gedragsregels	2	6	
Bij afwezigheid wordt de student door de SLB-er gebeld	7	1	
Er vindt overleg plaats bij uitzonderlijk gedrag van een student	8		
Ongewenst gedrag wordt bespreekbaar gemaakt met de student	7		1
De beperking van sommige studenten is mij bekend	8		
Het team is op de hoogte van de beperking van sommige studenten	8		
De inhoud van de beperking bij het verwerken van leerstof is mij bekend	6	2	
De voortgang van studenten is te allen tijde inzichtelijk voor derden	2	6	
Ik raadpleeg kennisbronnen over de beperkingen van de studenten.	4	4	
De taken en opdrachten worden aangepast op niveau van de student	4	3	1
De instructie binnen DTP wordt aangepast aan het niveau van de student	7	1	
Er heerst voor een iedere student in de klas een werkbare sfeer	4	3	1
Er is voldoende tijd om studenten te begeleiden in het maken van opdrachten	4	4	
Er is voldoende tijd om studenten aan te sturen op hun werk	2	6	

Tabel 6. *Resultaat uitkomsten docentenenquête. "Voortgang en Gedrag".*
Ingevuld door docenten in januari 2012 (N=8).

De docenten zeggen allen op de hoogte te zijn van de gedragsregels bij Desk Top Publishing (8). Het consequent zijn in de uitvoer wordt door 6 docenten als onvoldoende ervaren. Uitzonderlijk gedrag van de student wordt, naar zeggen, in het team besproken. Het team is, naar zeggen, op de hoogte

van de beperking van studenten (8). 6 Van de docenten zegt te weten welke gevolgen de beperking kan hebben met betrekking tot het verwerken van de leerstof. De instructie wordt, naar zeggen, aangepast aan het niveau van de student (7), en de opdrachten worden, naar zeggen, afgestemd door 4 van de docenten. Kennisbronnen over studenten met een beperking worden door 4 van de docenten geraadpleegd.

6 docenten geven aan dat er onvoldoende tijd is om studenten aan te sturen op hun werk. 4 docenten geven aan dat er voldoende tijd is om studenten te begeleiden in het maken van opdrachten. De voortgang van studenten (te allen tijde) is onvoldoende inzichtelijk, stellen 2 docenten. 6 docenten zijn het hiermee oneens.

4.2.3 Maatwerk

Onderstaande tabel laat de beleving van docenten van DTP zien betreffende de organisatie van maatwerk in het huidige passend onderwijs. Het geeft tevens weer hoe docenten van DTP (willen) bijdragen aan maatwerk in passend onderwijs.

	Eens	Oneens	N.v.t./Onbekend
Er is een gezamenlijke visie van het team op onderwijs binnen de opleiding	7	1	
Er is een gezamenlijke visie van het team op het aannemen en begeleiden van studenten met een beperking	3	4	1
De docent dient de kwaliteiten van de student te benutten	7		1
De studenten worden regelmatig door mij beoordeeld	7	1	
De werkvormen van mijn lessen stem ik af op de leerbehoefte van de student	6	1	1
De studenten geef ik regelmatig feedback op hun werk	7	1	
Studenten met een beperking in de klas zorgen voor voordelen	4	4	
Een student met een beperking in de klas vind ik moeilijk	4	4	
De student kan op zijn eigen niveau werken	1	7	
Ik ben op de hoogte van cyclisch leren en pas dit toe bij de studenten		8	

Tabel 5. *Resultaat uitkomsten docentenenquête. “Maatwerk”.*
Ingevuld door docenten in januari 2012 (N=8).

7 Docenten willen studenten op hun kwaliteiten benaderen. Dat de studenten met een beperking voor voordelen zorgen, daar zijn de docenten verdeeld over (4 eens en 4 oneens). 7 Docenten vinden dat het team een gezamenlijke visie heeft op onderwijs. 7 Docenten zeggen studenten regelmatig feedback te geven. 7 Docenten zijn het oneens met de stelling dat studenten op eigen niveau kunnen werken. Het cyclisch leren (Handboek Leren en Waarderen, 2011) is bij geen enkele docent bekend. 6 Docenten zeggen af te stemmen met werkvormen op de leerbehoefte van alle studenten.

4.2.4 Communicatie

Onderstaande tabel laat de beleving van docenten van DTP zien betreffende de organisatie van communicatie in het huidige passend onderwijs. Het geeft tevens weer hoe docenten van DTP (willen) bijdragen aan communicatie in passend onderwijs.

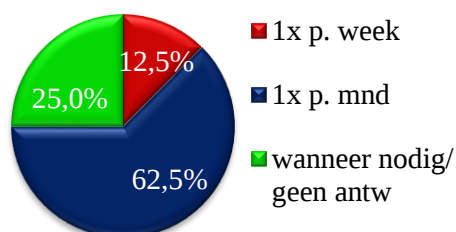
	Dagelijks	1 x per week	1 x per maand	N.v.t/ Onbekend
Mijn collega's en ik overleggen over studenten met een beperking		4	1	Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:2
Mijn collega's en ik overleggen over studenten zonder beperking		4	2	Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:1
De voortgang van de studenten wordt gemonitord		2	4	Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:1
Ik raadpleeg de studentendienst over studenten met een beperking			5	Wanneer nodig: 2 Geen antwoord:1
Er wordt tussen de docenten gecommuniceerd over het gedrag van studenten	3	3		Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:1
De vorderingen van de student worden met andere docenten besproken	1	3	2	Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:1
Er wordt gecommuniceerd met de studentendienst over problemen van studenten		1	5	Wanneer nodig: 1 Geen antwoord:1

Tabel 6. *Resultaat uitkomsten docentenenquête. "Communicatie".*

Ingevuld door docenten in januari 2012 (N=8).

4.2.5 Mate van communicatie

De volgende grafiek (figuur 6) toont het aantal keren dat er gecommuniceerd wordt over problemen van studenten tussen docenten van het DTP team en de studentendienst.

Figuur 6. *Docentenenquête(N=8). : hoe vaak wordt er door docenten gecommuniceerd met de studentendienst over problemen van studenten*

12,5% van de docenten (1 van de 8 docenten) communiceert 1 x per week met de studentendienst. 5 docenten (62,5%) doen dat gemiddeld 1 x per maand. 1 docenten geeft aan te communiceren wanneer nodig en 1 docent heeft geen antwoord.

4.3 Samenvatting van het interview met het studententeam

Medewerkers van het studententeam vinden het beleid van Rijn IJssel helder. Ook de rolverdeling bij de studentendienst vinden ze duidelijk. Ze voelen zich gesteund door het beleid en door elkaar. Maatwerk wordt, vindt men, geleverd. Men werkt weinig/ niet samen met docenten. Men informeert de studieloopbaanbegeleiders (SLB-ers) wel over de stand van zaken van de desbetreffende student. Medewerkers zouden graag (meer) in contact zijn met SLB-ers en docenten van DTP. Het hele interview is te lezen in bijlage 3.

4.4 Samenvatting van het interview met de manager van cursistenservice

De positionering van cursistenservice is onderhevig aan discussies vanuit de volgende in-en externe beleidsontwikkelingen, te weten:

- Strategische Heroriëntatie binnen Rijn IJssel
- Focus op Vakmanschap vanuit het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap
- Passend onderwijs vanuit het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap

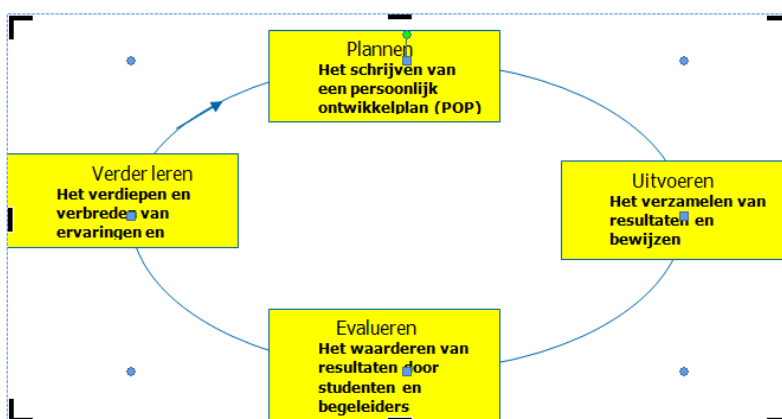
De manager geeft aan dat de visie van Rijn IJssel bepaald dient te worden; deze is momenteel niet helder. Vragen als “Waar staan we voor?” en “Waar zijn we voor als Rijn IJssel?” zijn onvoldoende beantwoord in het huidige beleid, evenals “Welke studenten laten we bij Rijn IJssel studeren?” en “Wat bieden we vervolgens aan om de begeleiding te realiseren?” “Als we een student aannemen dienen we voor de start helder te hebben welke extra begeleiding we wel of niet kunnen bieden”. Volgens de nota passend onderwijs legt de school vooraf de vorm en mate van begeleiding vast in een contract. De manager verwacht van elke docent dat hij ook in staat is om studenten te begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling (als SLB-er). De SLB-er heeft een signaleringsfunctie en dient op de hoogte te zijn van zijn vakontwikkelingen evenals van de begeleidingsstructuur binnen Rijn IJssel. Hierin ondervindt men naar zijn mening een enorm hiaat. Docenten blijken onvoldoende geschoold en/of niet willend te zijn in het begeleiden van studenten. De expertise van studentendienst wordt onvoldoende benut. Van de vroegtijdig schoolverlaters is 61% niet doorverwezen naar de studentendienst. Van degenen die wel worden doorverwezen is er ‘slechts’ 10% uitval. Volgens de manager dient geïnvesteerd te worden in scholing en mogelijk ook intervisie voor docenten en SLB-ers. Het hele interview is te lezen in bijlage 4 en 5.

4.5 Uitkomsten van het schriftelijk beleid van Rijn IJssel

Om deze gegevens te verkrijgen is er gebruik gemaakt van documentanalyse. Gebruikt is het ‘Handboek Leren en Waarderen’ (Rijn IJssel, 2011)) waarin de visie en uitgangspunten van competentiegericht leren bij Rijn IJssel beschreven staan. Ook is er gebruik gemaakt van het ‘Concept Rapport consequenties FOV’ (Rijn IJssel, 2012) waarin is beschreven hoe de nota Focus op Vakmanschap (FOV) vorm kan krijgen binnen Rijn IJssel.

4.5.1 Het handboek Leren en Waarderen

Rijn IJssel stelt dat er wordt geleerd door cyclisch leren. Dit houdt in dat beroepsbekwaam of professioneel handelen beschreven wordt in een cyclisch proces van: Plannen, Uitvoeren, Evalueren en Verder leren; Plan, Do, Check, Act, ook wel de Deming Circle (Deming, 1993) genoemd (zie figuur 7). Deze vierdeling is gebaseerd op de gedachte dat beroepsbekwaam handelen of professioneel handelen start met het vaststellen van doelstellingen en activiteiten (=planning). Deze worden vervolgens uitgevoerd en waar nodig tussentijds bijgesteld (=uitvoering). Daarna wordt beoordeeld of het doel behaald is en of het proces naar wens is verlopen (=evaluatie). Tot slot worden de mogelijkheden tot verbetering en vernieuwing onderzocht en geformuleerd ten behoeve van nieuwe, aansluitende activiteiten (=verder leren). Het al dan niet bereikt hebben van een leerdoel is dus een belangrijk uitgangspunt voor het bepalen van een volgende leeractiviteit. De student genereert zijn eigen deskundigheid en bekwaamheid in een cyclisch systeem waardoor hij kan blijven aansluiten bij de actualiteit waarbinnen beroepsvragen zich voordoen (Handboek Leren en Waarderen, 2011). In de evaluatiefase wordt een beoordeling uitgesproken door de student zelf, zijn medestudenten of zijn begeleider. Het oordeel over het leren en de waardering die daaraan wordt toegekend geven betekenis aan het leren. Met deze feedback ontvangt de student input voor een nieuwe leercyclus. Leren als cyclisch proces doet recht aan de groei die de student door maakt op weg om een competent en vakbekwaam beroepsbeoefenaar te worden (Deming, 1993).

Figuur 7. The deming circle (Deming, 1993)

De leeractiviteiten zijn ondergebracht in leerlijnen, die een eigen dynamiek aan het leren geven. In de studieloopbaanleerlijn staat de persoonlijke (loopbaan- en ambitie-) ontwikkeling van de student centraal (zie figuur 8). Het leren van de student wordt gestuurd door zijn persoonlijk ontwikkelplan. De student leert op deze manier zijn eigen leerproces te sturen. Dit betekent dat de opleiding de student mogelijkheden biedt zelf mede het tempo en inhoud van de studie en studievoortgang te bepalen. In toenemende mate zal de student de mogelijkheden geboden krijgen verantwoordelijkheid te nemen voor zijn eigen leerproces (toenemende zelfregulatie student) en is er sprake van afnemend sturingsgedrag van de docent. Omdat elke student (een deel van) zijn eigen leerproces vorm geeft en daarbij keuzes maakt voor leeractiviteiten, is er sprake van een variatie in

leertempo en leerstijlen. Dit vraagt om competente onderwijsgeven, een diversiteit aan didactische leermiddelen, een uitdagende leeromgeving met flexibele programmering en om plaats- en tijdonafhankelijk leren (Leren en Waarderen, 2011).

Figuur 8. Rijn IJssel hanteert een leerlijnenmodel met 4 leerlijnen (De Bie, 2009).

4.5.2 Rapport consequenties Focus op Vakmanschap

Het belang van een trefzekere plaatsing neemt toe en zal een belangrijk speerpunt van Rijn IJssel worden (Rapport consequenties Focus op Vakmanschap, 2012). Gaat men studenten met een beperking (cognitief en/of gedragsmatig) nog wel aannemen? Uitval zal worden bestraft door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Als men de student aanneemt, dient men voor de start al helder te hebben welke extra begeleiding wel of juist niet geboden kan worden. Volgens de nota passend onderwijs dient de school dit vooraf vast te leggen in een contract (Dijksma, 2009). Rijn IJssel krijgt voor studenten die voor het eerst ingeschreven zijn meer geld dan voor studenten die al langer ingeschreven zijn. (Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011). Het betekent dat de studieloopbanen langer dan de geplande opleidingsduur, extra kostbaar worden. Tevens zal de begeleide onderwijstijd omhoog gaan voor de student.

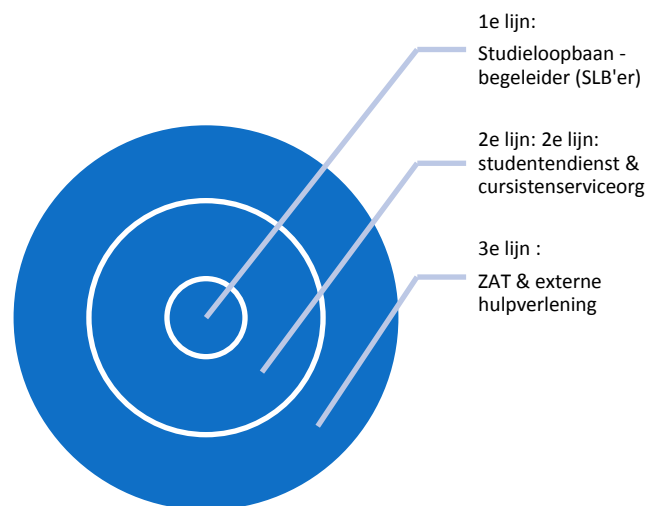
In dit licht is het advies maximaal af te stemmen op de student. Maximale afstemming wil zeggen dat alle middelen worden ingezet om de student in kaart te brengen en te begeleiden. Uitval en studievertraging kunnen op deze manier worden verminderd (Rapport Focus op Vakmanschap, 2012). Om alle betrokkenen maximaal op elkaar af te laten stemmen is een transparant voortgangssysteem nodig. Te beginnen bij de onderwijsovereenkomst. Deze dient te vermelden wat Rijn IJssel levert, hoe de begeleiding vorm gaat krijgen en geëvalueerd wordt en wat de randvoorwaarden zijn voor het volgen van de opleiding. De informatiesystemen dienen aangepast te worden om zowel de intake (met opleidingshistorie), de onderwijsovereenkomst, en het volgen van de voortgang inzichtelijk te maken en te ondersteunen (Rapport Focus op Vakmanschap, 2012).

4.5.3 Rijn IJssel Regels

Schoolregels voor studenten staan (in kleine letters) op de achterkant van de onderwijsovereenkomst. Op de voorkant tekent de student voor akkoord (met de schoolregels). Iedere student is derhalve op de hoogte van de regels.

Het verzuimprotocol is een belangrijke gedragsregel en bindend voor Rijn IJssel. De student dient te allen tijde volgens het lesrooster aanwezig te zijn. Ieder lesuur wordt de aanwezigheid geregistreerd. Zodra een student afwezig is, neemt de SLB'er de volgende dag contact met hem op. Indien nodig (bij meervoudige problematiek) kan de SLB'er de student doorverwijzen naar de trajectbegeleider. Er is een verzuimsysteem waarin inzichtelijk is wanneer en hoeveel lessen een student verzuimd heeft. De uitvoering van de andere gedragsregels is per opleiding en per docent verschillend.

4.5.4 De praktische begeleiding van de student bij Rijn IJssel

Figuur 9. De huidige begeleiding van de student bij Rijn IJssel

De SLB'er (eerste lijns zorg) begeleidt de student en bespreekt diens voortgang en ontwikkeling. Zij evalueert met de student wat goed ging en wat beter kan. Het oordeel over het leren en de waardering die daaraan wordt toegekend door de studieloopbaanbegeleider, geven betekenis aan het leren. Met deze feedback ontvangt de student input voor een nieuwe leercyclus.

De medewerker van studentendienst & cursistenservice is werkzaam voor diverse opleidingen. Het betreft hier de tweedelijns zorg voor de student. De werkzaamheden zijn gericht op de psychosociale begeleiding van studenten. Bij de tweede lijn is de expertise aanwezig ten aanzien van sociaal-emotionele problematiek en problemen rond studie en loopbaan. De begeleider kan de student helpen door middel van het verzorgen van trainingen. Bijvoorbeeld een faalangstreductietraining of een training sociale vaardigheden. Hij is tevens een brugfunctie naar externe hulpverlening en (her)oriëntatie op studie- en beroepskeuze. Daarnaast kan ook de SLB'er of docent gebruik maken van de expertise van de tweedelijns medewerkers.

De medewerker van studentendienst & cursistenservice (tweedelijns medewerker) ondersteunt de SLB-er waar gewenst. De SLB-er (eerste lijn) staat midden in het primaire proces, het onderwijs, en is hiermee de belangrijkste speler in de begeleiding van de student. Hij is degene die dagelijks in contact is met de student, die weet wat er speelt, wat de geschiedenis van de student is zowel op onderwijsvlak als op persoonlijk vlak. De SLB-er heeft een signaleringsfunctie en dient op de hoogte te zijn van zijn vakontwikkelingen evenals van de begeleidingsstructuur binnen Rijn IJssel.

Hoofdstuk 5: Conclusies, discussie en aanbevelingen

In dit onderzoek staat de vraag centraal:

- Aan welke voorwaarden dient de organisatie van onderwijs op school te voldoen teneinde passend onderwijs binnen de DTP opleiding te kunnen vormgeven? Bij de conclusies wordt gekeken naar de volgende onderzoeksvragen:
 - Onderzoeksvraag 1: Wat verstaat men in de literatuur onder passend onderwijs?
 - Onderzoeksvraag 2: Welk beleid is er op schrift betreffende de organisatie van passend onderwijs binnen Rijn IJssel vastgelegd en hoe wordt dit beleid door de verschillende respondenten van DTP toegepast?
 - Onderzoeksvraag 3: Hoe ervaren de verschillende respondenten van DTP de organisatie van het huidige passend onderwijs en hoe kunnen studentendienst en docenten van DTP optimaal bijdragen aan passend onderwijs?

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste resultaten van de enquêtes die zijn gehouden voor studenten in verband gebracht worden met de resultaten van de docentenquêtes en de interviews met medewerkers van het studententeam. De schriftelijke bronnen van Rijn IJssel over beleid en het interview dat gehouden is met de manager cursistenservice worden hier tevens naast gelegd. De gegevens zullen geïnterpreteerd worden en conclusies zullen worden getrokken uit deze gegevens. De conclusies worden in verband gebracht met de beschreven literatuur in hoofdstuk 2 (theoretisch kader) aan de hand van de deelonderwerpen die in het theoretisch kader beschreven zijn, te weten begeleiding, voortgang, gedrag, maatwerk en communicatie. Tot slot zullen er aanbevelingen worden gedaan aan het management.

5.1 Conclusies per deelonderwerp

5.1.1 Begeleiding

Iedereen in het middelbaar beroepsonderwijs dient het onderwijs te krijgen dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past (Dijksma, 2009). Elke student die extra ondersteuning nodig heeft, heeft recht op een zo passend mogelijke onderwijsplek (MBO raad, 2012). De student, ook die met een beperking, valt tevens onder de inrichtingsnormen van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Bij het opleidingsniveau zal iedere student, dus ook die met een beperking, volledig moeten voldoen aan de eisen in het kwalificatiedossier en de bijbehorende exameneisen (MBO raad, 2012). De helft van de docenten stelt op de hoogte te zijn van het Rijn IJssel beleid voor wat betreft begeleiding van studenten.

Vijftig procent van de docenten zegt voldoende informatie te ontvangen over begeleiding van studenten (met een beperking). Tegelijkertijd is geen van de acht docenten op de hoogte van cyclisch leren (Deming, 1993) zoals in het handboek Leren en Waarderen staat vermeld. Tevens is slechts 33% van de studenten met een beperking tevreden over de begeleiding in de klas (figuur 1, hoofdstuk 4). Zes van de acht docenten zouden graag scholing ontvangen over het begeleiden van studenten. Dit kan duiden op het onvoldoende toepassen van Rijn IJssel beleid (betreffende begeleiding van studenten) door docenten. Dit kan komen door onvoldoende kennis en vaardigheid van docenten. MBO opleidingen dienen in 2014 de duur van de opleiding te verkorten. De begeleide onderwijstijd zal omhoog gaan voor de student (Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011). Het advies vanuit Den Haag is om

maximaal af te stemmen op studenten. Uitval en studievertraging kunnen op deze manier worden verminderd. Hoge eisen (de leerstof bij DTP) leiden tot excellente prestaties mits er voldoende sociale en ondersteunende factoren tegenover staan (Ginkel, Eijl & Pilot, 2011). Goede begeleiding is derhalve een must om bij te dragen aan succes voor de student.

Geconcludeerd kan worden dat er ruimte en tijd voor scholing en begeleiding van docenten gecreëerd dient te worden. Ondersteuning in het reflecteren op eigen handelen dient prioriteit te krijgen in de begeleiding voor docenten (Watkins, 2002). Met nieuwe 'tools' kunnen docenten de afstemming op- en begeleiding van studenten verbeteren.

Onderzoek (Buell et al., Van-Reusen, Shoho and Barker, zoals geciteerd in Meijer, 2005) toonde aan dat de houding van docenten voor wat betreft het integreren van studenten met een beperking in het onderwijs een punt van zorg is. Zodra docenten training en ervaring krijgen in het lesgeven aan studenten met een beperking, staan zij positiever tegenover passend onderwijs en tonen zij minder weerstand (Meijer, 2005). Begeleiders kunnen in de begeleiding van docenten een rol spelen, onder andere door samenwerkend onderwijzen (Murawski & Swanson, 2001; Kock, 2008), observeren (Newcomer, Colvin, & Lewis, zoals geciteerd in Sailor, Sugai, Horner, & Dunlap, 2009), trainen van docenten (Stevens, 2002; van Overveld, 2012), en het organiseren van super- en/of intervisie (Corbett, 2001). Dit sluit aan bij de resultaten van het onderzoek waarin docenten van mening zijn dat begeleiding van studenten door het hele team gedaan dient te worden en niet alleen door de studentendienst (7 docenten, tabel 5). De Studentendienst stelt dat alleen begeleidingsgesprekken onvoldoende resultaat geven en dat de organisatie van het onderwijs onvoldoende afgestemd is op studenten met een beperking (bijlage 4). Geconcludeerd kan worden dat docenten en studentendienst samen verantwoordelijk willen zijn voor de begeleiding van studenten. Docenten willen graag ondersteuning en scholing ontvangen. Medewerkers van de studentendienst willen graag meer contact met SLB-ers en docenten.

5.1.2 Voortgang

De voortgang is niet (te allen tijde) inzichtelijk, stellen 6 docenten (tabel 6). Er wordt geen centraal systeem gebruikt waarin alle informatie over de voortgang van studenten wordt opgeslagen. Diverse individuele administratiesystemen (ieder hanteert een eigen systeem) bemoeilijken de eenduidigheid die nodig is in het monitoren en evalueren van voortgang (en gedrag).

Informatiesystemen zijn onvoldoende aangepast om zowel de intake (met opleidingshistorie), de onderwijsoverkomst, en het volgen van de voortgang te ondersteunen (Rapport Focus op Vakmanschap, 2012) Docenten bevestigen dit in de enquête (tabel 6, hoofdstuk 4).

Medewerkers van de Studentendienst geven aan veel beleidsinformatie te ontvangen (paragraaf 4.4 en bijlage 4) en te weten hoe het beleid betreffende aanname en begeleiden van studenten met een beperking georganiseerd is.

Door onvoldoende inzichtelijkheid van de voortgang van studenten (door docenten en studentendienst) kan er niet worden afgestemd op de student. Tevens wordt de afstemming onderling bemoeilijkt (tabel 2, bijlage 4). Als er onvoldoende af wordt gestemd op het leer- en ontwikkelproces van de student, kan dit leiden tot negatief compensatiegedrag (van Krimpen, 1993).. Geconcludeerd kan worden dat bij DTP de informatiesystemen onvoldoende zijn aangepast en daardoor onvoldoende inzichtelijk zijn voor de betrokkenen (studenten, docenten,

studentendienst). De voortgang van de student dient inzichtelijk en transparant te zijn, zowel op inhoud- als ook op procesniveau (van Bijsterveldt- Vliegenthart, 2011). Alle betrokkenen (student, docent, begeleiders) dienen op de hoogte te zijn van de voortgang van de student. Overlap tussen betrokkenen wordt hierdoor vermeden (Van Emst, 2002). Zodra er maximaal kan worden afgestemd op studenten en studenten goed begeleid worden, zijn studenten gemotiveerder voor hun studie en vallen minder uit (Oorzaken van voortijdig schoolverlaten, z.j.; Van Krimpen, 1993; Van Langeveld, 1971; Rapport Focus op Vakmanschap, 2012).

Docenten zeggen op de hoogte te zijn van de beperkingen van studenten (tabel 6, hoofdstuk 4). Tevens zeggen zij te weinig tijd te hebben voor de begeleiding van studenten (met en zonder beperking). Geconcludeerd kan worden dat, wellicht door te weinig tijd van docenten, er te weinig afstemming van leerstof op het niveau van de studenten is. De begeleiding in de les (80% en 33%) wordt slechts door 33% van de studenten met beperking als voldoende ervaren, tegen 80% van degenen zonder beperking. 50 en 66% van de studenten (met en zonder beperking) voelen zich gewaardeerd door de docent. Dit zou kunnen komen omdat studenten onvoldoende op eigen niveau (kunnen) werken, door onvoldoende adequate begeleiding en door tijd-en/of kennisgebrek van docenten.

5.1.3 Gedrag

Voor docenten en studenten zijn de gedragsregels bekend. Zodra de student op school komt, worden de schoolregels van het Rijn IJssel aan hem kenbaar gemaakt in de onderwijsovereenkomst. Iedere student ondertekent de onderwijsovereenkomst en is daarmee op de hoogte van de regels. Voor 83,3% van de studenten met een beperking is het duidelijk wat er met 'goed gedrag' bedoeld wordt (figuur 1, hoofdstuk 4). Het consequent toepassen van de gedragsregels wordt door zowel docenten (6 van de 8; tabel 6) als studenten (70% en 33%; figuur 3, hoofdstuk 4) als onvoldoende ervaren.

Volgens Meijer (2005) dienen studenten betrokken te worden bij de ontwikkeling van een set effectieve regels. Deze regels moeten duidelijk te zien zijn in de klaslokalen.

Bal, Bakker & Kallenberg (2006) beschrijven dat wanneer een docent beschikt over de juiste vaardigheden of competenties om de ontwikkelingstaken die verbonden zijn aan het omgaan met ongewenst gedrag het hoofd te bieden, een veilig pedagogisch klimaat kan ontstaan.

Indien een docent niet over voldoende vaardigheden beschikt, kan er een negatieve spiraal ontstaan; de student vertoont lastig gedrag omdat zij onvoldoende (bege) leiding ervaart. Studenten gaan zich in de klas obstinaat gedragen en verliezen het contact met de klas en de begeleider. De docent ziet het gedrag en de student wordt bestempeld als 'lastig' of 'lui'. De (negatieve) cirkel is rond (Van Overveld, 2012). Het is, zo stelt Van Overveld (2012), goed als de docent vaker positieve aandacht geeft. Zodra een student voldoende positieve aandacht krijgt, verbetert de relatie met de docent (van Houten, 2004; donkers, 2011). Een gedragsprobleem ontstaat wanneer een begeleider of docent niet beschikt over de juiste vaardigheden of competenties om de ontwikkelingstaken die verbonden zijn aan de situatie waarin zij zich bevindt, het hoofd te bieden (Bal, Bakker, & Kallenberg, 2006).

Overlastgevend gedrag in de klas, een lager onderwijsniveau en een grotere kans op voortijdig schoolverlaten kunnen de gevolgen zijn.

Geconcludeerd kan worden dat er inconsequent wordt omgegaan met het toepassen van de regels. Dit kan duiden op onvoldoende competenties van docenten om een veilig pedagogisch klimaat te creëren. Deze conclusie wordt aannemelijk gemaakt door de uitslag van de studentenenquête waarin 66,6% van de studenten zonder beperking, en 50% van de studenten met beperking aangeven zich gewaardeerd te voelen door de docent. Tevens voelt 86,6% van de studenten zonder beperking en 66,6% van de studenten met een beperking zich gerespecteerd door de docent (figuur 3, hoofdstuk 4). Klaarblijkelijk zijn docenten onvoldoende in staat om respect en waardering over te brengen aan de student.

5.1.4 Maatwerk

In het licht van de nota Focus op Vakmanschap (2011) wordt het advies gegeven door Rijn IJssel om maximaal af te stemmen op de student. Alle middelen dienen te worden ingezet om de student in kaart te brengen en te begeleiden. Uitval en studievertraging kunnen op deze manier worden verminderd (Rapport Focus op Vakmanschap, 2012; Oorzaken van voortijdig schoolverlaten (z.j.)). Het Rijn IJssel beleid stelt dat er door de studenten wordt geleerd door cyclisch leren (Deming, 1993). Als dit principe vertaald wordt naar leeractiviteiten dan wordt een leeractiviteit eerst geëvalueerd en nabesproken om pas daarna een volgende activiteit te ontplooiën. Rijn IJssel onderschrijft het belang van maatwerk voor de toekomst van het onderwijs (Rijn IJssel, 2012). Maatwerk is essentieel voor onderwijs, zo stelt ook de onderwijsinspectie. Zij plaatsten maatwerk als tweede aspect op het toezichtkader BVE van 2012. Het cyclisch leren (Handboek Leren en Waarderen, 2011) is bij geen enkele DTP docent bekend. Studenten genereren bij cyclisch leren hun eigen deskundigheid en bekwaamheid in een systeem op maat, waardoor zij zelf (mede) het tempo en de inhoud van de studie en de studievoortgang kunnen bepalen (paragraaf 4.5.1). Didactische werkvormen, leeromgevingen, leeractiviteiten en het toepassen van de juiste gesprekstechnieken maken ook deel uit in het afstemmen van de school op de student (Van Emst, 2002; Langeveld, 1971; Pameijer & van Beukering, 2007). Bij DTP geven zes van de acht docenten wel aan dat de werkvormen worden afgestemd op de student (tabel 5). Zeven docenten stemmen de instructie af op het niveau van de student. De taken en opdrachten die de studenten krijgen zijn minder afgestemd (vier eens, drie oneens). Bij passend onderwijs stemt de school af met een leercirkel voor iedereen afzonderlijk. Het stelt de klas open voor studenten met een beperking (Miller, & Katz, 2002).

Hieruit kan worden geconcludeerd dat afstemming tussen instructie en taken/ opdrachten, verbetering behoeft. Het cyclisch leren wordt niet als zodanig toegepast. Dit wordt bevestigd door de studentenenquête. Vooruit kunnen werken scoort laag met 76,6% en 50 % evenals er langer over doen met 86,6% en 16 %. De studentendienst vindt dat de organisatie van DTP onvoldoende transparant is om maatwerk te kunnen bieden in de begeleiding voor studenten. De samenwerking tussen docenten- en studentendienst wordt door de studentendienst als onvoldoende ervaren (bijlage 3). Hierover meer in paragraaf 5.1.5 waar de communicatie centraal zal staan.

5.1.5 Communicatie

De gemiddelde tevredenheid over de onderlinge omgang (studentenenquête) wordt ervaren als goed tot zeer goed (100% en 83,3% zonder en met beperking). 73% en 100% van de studenten zonder en met beperking vindt studenten met een beperking niet raar. 86,6% en 100% van de studenten geeft aan te leren van klasgenoten.

De helft van de docenten geeft aan dat er maandelijks wordt gecommuniceerd met de studentendienst over studenten.² Docenten geven aan dat ze wanneer dat nodig is de studentendienst raadplegen. Er zijn geen plenaire overleggen met studentendienst en docententeams. Informatie wordt per mail aan elkaar doorgegeven. De medewerkers van de studentendienst hebben geen zicht op de werkzaamheden en vaardigheden van de docent; andersom profiteert de SLB-er niet van de expertise van de studentendienst. De docenten (tevens SLB-ers) geven aan dat ze extra ondersteuning en scholing zouden willen ontvangen in het begeleiden van studenten (tabel 4, hoofdstuk 4). Geconcludeerd kan worden dat er onvoldoende gebruik wordt gemaakt van de expertise van de studentendienst. Tevens sluiten de werkzaamheden van de twee groepen onvoldoende op elkaar aan. Docenten dienen te worden getraind in hun communicatie onderling en naar de student (Tros, 2009). Samenwerkend onderwijzen met de docent (Kock, 2008; Weigel Murawski & Swanson, 2001) en het begeleiden van super- of intervisie (Corbett, 2001) door begeleiders helpt om goede communicatie op gang te brengen en een leerklimaat voor docenten en studenten te scheppen. Studentendienst geeft aan meer binding met DTP docenten te wensen.

5.2 Hoe kunnen studentendienst en docenten van DTP optimaal bijdragen aan passend onderwijs?

Dit onderzoek heeft aangetoond dat goede begeleiding, voortgangregistratie, stimulering van gewenst gedrag, maatwerk in aanbod en constructieve communicatie positieve invloed kunnen hebben op het bijdragen van docenten en studentendienst in passend onderwijs.

Respondenten achten begeleiding, voortgangsregistratie, consistent stimuleren van gewenst gedrag en communicatie voor verbetering vatbaar. Er is een discrepantie tussen Rijn IJssel beleid en toepassing van het beleid in de praktijk.

5.3 Discussie

Hier worden onderdelen die invloed kunnen hebben gehad op de bevindingen van dit onderzoek besproken.

5.3.1 Aard van de beperking. Bij de antwoorden die sommige docenten geven op de enquête voor de docent (bijlage 2) blijkt dat de aard van de beperking die de student heeft, voor hen verschil maakt in het al dan niet zorgen voor voordelen of belemmeringen in het onderwijsproces. De onderzoeker heeft alle studenten met en zonder beperking als groep onderzocht. Het onderzoek zal wellicht andere resultaten opleveren als er studenten met een specifieke beperking expliciet benoemd worden.

5.4 Aanbevelingen:

De onderzoeker doet de volgende aanbevelingen over de organisatie voor passend onderwijs binnen Desk Top Publishing, daarbij gebruik makend van de kenmerken van de twee Desk Top Publishing klassen, leerjaar 2011-2012.

- **Begeleiding:** de onderzoeker adviseert scholing voor de rol van SLB-er en de docent in het begeleiden van studenten. De positie van de studentendienst dient te worden geëvalueerd, net als de samenwerking tussen studentendienst en docenten. Medewerkers van de studentendienst kunnen een rol krijgen in het begeleiden van docenten op pedagogisch en didactisch gebied. (Stevens, 2002; Van Overveld, 2012). Samenwerkend onderwijzen/ co-teaching kan een optie zijn; de docent ervaart ondersteuning, er vindt kennisoverdracht plaats en kruisbestuiving (Meijer, 2005). Ook begeleiding van SLB-ers kan door de studentendienst worden gedaan. Zodra docenten en SLB-ers bekwaam zijn in afstemmen en begeleiden, is de student gemotiveerder (Oorzaken van voortijdig schoolverlaten, z.j.). Bij adequate begeleiding heeft de student met en zonder beperking de kans zich optimaal te ontwikkelen en is er minder kans op uitval (Smits, 2010).
- **Voortgang:** er wordt geadviseerd een helder beleid te implementeren voor wat betreft de aanname en begeleiding van studenten met en zonder beperking. Gelet op de pluriforme wijze van werken van docenten en studentendienst (iedereen hanteert een eigen administratiesysteem) wordt geadviseerd een centraal systeem te gaan gebruiken waarin alle informatie over de voortgang van studenten wordt opgeslagen. Dit creëert eenduidigheid die nodig is in het monitoren en evalueren van voortgang. Zaken als intake (met opleidingshistorie), de onderwijsoverkomst, en voortgang dienen hierin te worden weergegeven (Rapport Focus op Vakmanschap, 2012). Samenwerking tussen studentendienst en docenten dient te worden verbeterd. Expertise van studentendienst kan dan benut worden door docenten. De organisatie van het onderwijs dient afgestemd te kunnen worden op de begeleiding van de student. Meer tijd van docenten en begeleiders is nodig om studenten in kaart te brengen en te begeleiden.
- **Gedrag:** om competenties te kunnen ontwikkelen op het gebied van begeleiding en het creëren van een veilig pedagogisch klimaat wordt geadviseerd docenten scholing en ondersteuning te bieden. Een gedragsprobleem ontstaat wanneer een begeleider of docent niet beschikt over de juiste vaardigheden of competenties om de ontwikkelingstaken die verbonden zijn aan de situatie waarin zij zich bevindt, het hoofd te bieden (Bal, Bakker, & Kallenberg, 2006). Overlastgevend gedrag in de klas, een lager onderwijsniveau en een grotere kans op voortijdig schoolverlaten kunnen de gevolgen zijn. Het geven van lessen over 'goed gedrag', bijvoorbeeld lessen sociale vaardigheid of communicatielessen voor studenten met en zonder beperking door medewerkers van de studentendienst kunnen bijdragen in het scheppen van een veilig klimaat. Momenteel is het voor een aantal studenten met een beperking onvoldoende duidelijk wat qua gedrag van hen verwacht wordt.
- **Maatwerk:** er wordt geadviseerd (meer) maatwerk en transparantie bij DTP te realiseren. Wat is het ideaal profiel van de student? De intake kan hierin een belangrijke rol spelen.

Het leren van iedere student wordt gestuurd door zijn persoonlijk ontwikkelplan (Handboek Leren en Waarderen, 2011). Geadviseerd wordt de opleiding te differentiëren, zodat maatwerk vorm kan krijgen. Hierin dient te worden geïnvesteerd, ook met het oog op de nota's Passend Onderwijs en Focus op Vakmanschap. Stellende dat docenten weinig tijd hebben kunnen studenten van verschillende niveaus bij elkaar gezet worden zodat zij met en van elkaar kunnen leren.

- **Communicatie:** de communicatie en het afstemmen tussen studentendienst en docententeam kan verbeterd worden. Een gemeenschappelijk datasysteem waarin alle partijen hun administratie in kunnen voeren van de student, zal bijdragen aan het eenduidig monitoren en evalueren van voortgang en gedrag. Dit komt ook ten goede aan de samenwerking tussen studentendienst en docenten. Het geregeld delen van data door docenten en studentendienst is een sleutel tot bestendigheid.

5.5 Vervolgonderzoek

Door de korte periode (september 2011 tot en met april 2012) is dit onderzoek slechts een start. Het leidt tot aanbevelingen die vervolgens geïmplementeerd en geëvalueerd dienen te worden. De docenten en studentendienst kunnen de organisatie van het onderwijs en samenwerking onderling vorm gaan geven.

Hierdoor kunnen in dit onderzoek geen uitspraken gedaan worden over de effecten van passend onderwijs bij DTP over een langere termijn, gebaseerd op deze data. Dit zal over een langere periode bekeken moeten worden. Hoge eisen leiden tot excellente prestaties zolang er voldoende sociale- en ondersteunende factoren tegenover staan (Bakker & Demerouti, 2006). Het verdient aanbeveling vervolgonderzoek en/of verdiepend onderzoek te doen naar de thema's die in de aanbevelingen weergegeven zijn.

Daarnaast wordt aangegeven door studentendienst en docenten dat het moeilijk te bepalen is, welke invloed de beperking heeft en welke andere factoren een rol spelen in de omgang met een student. Meerdere onderzoekers wijzen op de noodzaak van het betrekken van de gehele omgeving van de leerling bij het corrigeren van het ongewenste gedrag (Delfos, 2000; Van der Ploeg, 2007). Het onderzoek zou daarom uitgebreid kunnen worden naar studenten van andere opleidingen bij Rijn IJssel, met name niveau twee en drie opleidingen. Eveneens kan de rol die ouders hebben op het onderwijsproces onderzocht worden. Uit onderzoek blijkt dat docenten van mening zijn dat ongeveer 80% van het gedrag dat zij van studenten, in de klas ervaren, te wijten is aan factoren buiten de school (Miller & Katz, 2002). In de nota Focus op Vakmanschap stelt Bijsterveldt (2011) dat ouders als volwaardige partners bij het onderwijsproces betrokken dienen te worden, omdat zij een belangrijke rol spelen in de loopbaan van hun kinderen.

Nawoord

Eind juni 2012 werd de JOB monitor 2012, het tevredenheidonderzoek door studenten van het MBO, gepubliceerd. De resultaten daarvan komen in grote lijnen overeen met mijn onderzoek. Slechts: 68 % van de studenten was tevreden over het leren communiceren; het gevoel van veiligheid binnen de school was gezakt naar 6 %; 26 % van de studenten was positief gemotiveerd om mee te denken over beleid; studenten met een beperking waren nadrukkelijk minder tevreden dan studenten zonder beperking (4 % versus 57 %): begeleiding, hulp en in eigen tempo te kunnen werken; een derde van de studenten gaf aan last te hebben van een beperking. Het advies wordt gegeven meer aandacht en voorzieningen te verschaffen aan deze grote groep.

Bovenstaande resultaten zie ik als bevestiging van de gevoelde noodzaak voor de adequate organisatie van onderwijs opdat er op alle studenten kan worden afgestemd; met en zonder beperking.

Implementatie van passend onderwijs vraagt openheid naar input en feedback uit alle geledingen van betrokkenen. Taken en functie dienen helder te worden binnen de organisatie zodat ieder zijn/haar verantwoording kan nemen.

Passend onderwijs vraagt een open houding van iedereen. Structuur zonder pasklare antwoorden. Wat kan ik doen zodat wij het samen goed hebben? In wederkerigheid.

Passend onderwijs doet een appel op alle betrokkenen. Iedereen neemt zijn/haar zwaktes mee. Erkenning van die zwaktes is een sterkte. Alleen dan kan er een constructieve ontwikkeling zijn.

Literatuurlijst

- Bal, P.M., Bakker, A.B., & Kallenberg, T. (2006). Bevlogen voor de klas. *Tijdschrift Voor lerarenopleiders*, 27,19-22. Rotterdam: Erasmus Universiteit
- Boekaerts, M., & Simons, P. R. (1995). *Leren en instructie; Psychologie van de leerling en het leerproces* (pp. 223-27). Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Bijsterveldt-Vliegenthart, M. (2011). *Actieplan mbo 'Focus op Vakmanschap 2011 2015*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Corbett, J.(2001). *Supporting Inclusive education:a connective pedagogy*. London and New York: Routledge
- Croll, P. & Moses, D. (2003). In praise of Educational Research. *British Educational Research Journal*, 29, 731-747. Oxfordshire: Taylor & Francis.
- Deming, W. E. (1993). *The New Economics for Industry. Government, Education*.Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study.
- Doef, P. L. M. van der (2004). Orthopedagogische theorievorming: Systematiek van vraagstellingen. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 43 (4), 154-172.
- Donkers, A. (2011). Durft u als leraar de uitdaging aan...? Om leerlingen feedback te vragen! *Zorgbreed 8e jaargang*, 15-20.
- Dijksma, S. (2009). *Heroverweging passend onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Emst van, A. (2002). *Koop een auto op de sloop*. Utrecht: APS.
- Handboek Leren en Waarderen 2011-2012*. (2011). Arnhem: Rijn IJssel.
- Harinck, F.(2010). *Basisprincipes Praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Houten, D. van, (2004). *De gevarieerde samenleving*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Horner, R. H., Sugai, G., & Anderson, C. M. (2010). Examining the evidence base for school-wide positive behavior support. *Focus on Exceptionality*, 42 (8), 1-14. Geraadpleegd op 15 juli 2012, op <http://www.dropoutprevention.org/effective-strategies/systemic-renewal/resources>.
- Kock, T. (2008). *Rendement van Co/teaching*. Utrecht: Fontys Opleidingscentrum.
- Krimpen van, H.(1993). *Een kwestie van Inzet*. Assen: van Gorcum.
- Lange, R. d., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Langeveld, J. (1971). *Beknopte theoretische pedagogiek*. Groningen:Wolters-Noordhoff.
- Lieshout, T. van (2002). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row
- MBO Raad (2010). *Referentiekader voor de Zorgplicht Passend onderwijs*. Utrecht.
- MBO Raad (2012). *Factsheet Passend onderwijs mbo*. Utrecht.
- Meijer, C. (2005). *Inclusief onderwijs en de praktijk in de klas in het voortgezet onderwijs*. Brussel:European Agency for Development in Special Needs Education.
- Miller, A.F. & Katz, J.H.(2002). *The Inclusion Breakthrough*. San Francisco: Berett-Koehler Publishers.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2011) *Toezichtskader BVE 2012*. Den Haag.
- Mutsaers, L.(2008). *Werkplezier*. Zaltbommel: Thema.
- Newcomer, L., Colvin, G., & Lewis, T. J. (2009). Behavior Supports in Nonclassroom Settings. In W. Sailor, G. Sugai, R. H. Horner, & G. Dunlap Eds.),*Handbook of Positive Behavior Support* (pp. 497–520). New York: Springer.

Oorzaken van voortijdig schoolverlaten (z.j.). Hengelo: Hogeschool Edith Stein. Geraadpleegd op 03 juli 2012 op https://publiek.tsedu.nl/lec_onderwijsarrangementen/Publicaties/Lectorale

Overveld, V. van. (2012) *Groepsplan Gedrag*. Hilversum: Pica

Pameijer, N., Beukering, T., van Schulp, Y., & Veire, H. van de (2007). *Handelingsgericht werken op school*. Leuven/Voorburg: Acco.

Rapport Consequenties Focus op Vakmanschap. (2012). Arnhem: Rijn IJssel.

Schuman, H. (2007). Passend Onderwijs- pas op de plaats of stap vooruit? *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46 (2007) 267-280. Geraadpleegd op 14 mei 2012 op <http://www.collectief-passend.nl/media/pdf-files/knowledge/hans-schuman.pdf>

Stevens, L. (2002). *Zin in leren, afscheidsschool*. Leuven-Apeldoorn: Garant.

Tros, A. (2009). *Dynamisch coachen*. Meppel: Symbolon

Watkins, A. (2002) *Diagnostiek in de context van passend onderwijs* Geraadpleegd op 20 november 2011, via <http://www.european-agency.org/publications/ereports/assessment-in-inclusive-settings-key-issues-for-policy-and-practice/Assessment-NL.pdf>

Weigel Murawski, M., Lee Swanson, H. A meta analysis of co-teaching research. *Remedial and Special Education*, sep./oct. 2001, Vol 22.

Wolf, K., & van Beukering, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen: Het denken en handelen van leraren*. Leuven / Den Haag: Acco.

Unesco, (2010). *State Parties to Convention on Rights of Persons with disabilities*. New York: De of public information

Bijlage 1

DTP – tevredenheidonderzoek 1^e jaars

Datum: 27-03-2012

		Eens	Oneens	N.v.t./ Onbekend
1.	Communicatie met elkaar			
1.1	Ik voel me gelijkwaardig aan mijn klasgenoten			
1.2	Ik word geaccepteerd voor wie ik ben			
1.3	Ik ga graag om met mijn klasgenoten			
1.4	Ik accepteer mijn klasgenoten			
1.5	Ik kan met vragen terecht bij klasgenoten			
1.6	Ik leer van mijn klasgenoten			
1.7	Ik vind studenten met een beperking niet raar			
1.8	Ik word nooit gepest in de klas			
1.9	Ik kan met problemen terecht bij klasgenoten			
2.	Maatwerk / afstemming			
2.1	De lesstof is helder			
2.2	De lesstof is interessant			
2.3	Als ik de opdracht niet af heb op de afgesproken tijd, dan kan ik er langer over doen			
2.4	Het onderwijs bereidt mij voor op de maatschappij			
2.5	Ik werk op mijn eigen niveau			
2.6	Ik kan vooruit werken als ik dat wil			
2.7	De lesstof sluit aan bij mijn interesse			
2.8	Ik krijg voldoende persoonlijke begeleiding om de opdrachten te kunnen maken			
3.	Begeleiding in de klas			
3.1	Ik krijg voldoende begeleiding om de opdrachten in de les te kunnen maken			
3.2	De vragen die ik heb over de les, worden dezelfde les beantwoord			
3.3	Er is een mogelijkheid om vragen te stellen aan de docent			
3.4	Ik voel me veilig in de klas			
	Er is voor mij voldoende rust in de klas om te			

3.4	kunnen werken aan de opdracht			
3.5	Ik voel me geaccepteerd door de docent			
3.6	Ik stel vragen als ik de lesstof niet begrijp			
3.7	Ik voel me verantwoordelijk voor mijn voortgang van de studie			
3.8	Ik weet wat mijn kwaliteiten zijn in het DTP vak			
3.9	Ik weet wat mijn verbeterpunten zijn in het DTP			
4.	Begeleiding buiten de les			
4.1	Als ik persoonlijke problemen heb, weet ik naar wie ik toe kan op school			
4.2	Als ik extra begeleiding nodig heb op school, kan ik die krijgen			
4.3	De kwaliteit van de begeleiding op school is goed			
4.4	Ik heb het gevoel dat ik altijd bij iemand op school terecht kan met mijn problemen			
5.	Voortgang en gedrag			
5.1	De gedragsregels voor studenten zijn mij bekend			
5.2	Het team is consequent in het uitvoeren van de gedragsregels			
5.3	Het is mij duidelijk hoe ongewenst gedrag eruitziet			
5.4	Ongewenst gedrag wordt bespreekbaar gemaakt			
5.5	Ik voel me gerespecteerd door de docent			
5.6	Ik voel me gewaardeerd als persoon door de docent			

BIJLAGE 2 DOCENTEN ENQUETE

In mijn praktijkonderzoek van Master Special Educational Needs (SEN) doe ik onderzoek naar de twee eerstejaars klassen van de DTP opleiding op het ROC Rijn IJssel. In beide klassen zitten een aantal studenten met een cognitieve- en/of gedragsmatige beperking. Het niveau van de opleiding is sinds het schooljaar 2011-2012 veranderd. In het eerste jaar wordt een niveau 2 examen gedaan, daarna kunnen de studenten doorgaan op niveau 3.

Nu wij (docenten DTP niveau 2-3 opleiding) bijna een schooljaar hebben lesgegeven aan beide klassen, wil ik de huidige situatie in kaart brengen.

De conclusies van de resultaten van alle enquêtes die gehouden zijn voor studenten, docenten en het management, alsmede wetenschappelijke literatuur over onderwijs zal ik uiteindelijk beschrijven in een plan van aanpak.

U gaat zo dadelijk de enquête voor docenten invullen. **Alle vragen hebben betrekking op de eerstejaars studenten van de DTP opleiding: DTP1A en DTP1B.** Bij iedere zin kruist u één vakje aan; het antwoord dat u het meeste aanspreekt.

LET OP! Bij de kolom communicatie wordt een andere beoordelingsschaal gebruikt.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Rijn IJssel beleid	Eens	Oneens	N.v.t./ Onbekend
Ik ben op de hoogte van het Rijn IJssel beleid op het begeleiden van studenten			
Ik voel me gesteund door het Rijn IJssel beleid in het begeleiden van studenten			
Het model van cyclisch leren pas ik toe in mijn lessen			
Het Rijn IJssel beleid op het aannemen en begeleiden van studenten met een beperking vind ik helder			
Ik zou graag meer scholing ontvangen over begeleiding van studenten			
Ik zou meer ondersteuning willen ontvangen in de begeleiding van studenten			
De studentendienst ervaar ik als ondersteunend en nuttig			

Visie	Eens	Oneens	N.v.t./ Onbekend
Er is een gezamenlijke visie van het team op onderwijs binnen de opleiding			
Er is een gezamenlijke visie van het team op het aannemen en begeleiden van studenten met een beperking			

De docent dient de kwaliteiten van de student te benutten			
Studenten met een beperking moeten in het reguliere onderwijs mee kunnen draaien			
De werkvormen van mijn lessen stem ik af op de leerbehoefte van de student			
Studenten met een beperking in de klas zorgen voor belemmeringen			
Studenten met een beperking in de klas zorgen voor voordelen			
Studentbegeleiding dient door één persoon, de SLB'er gedaan te worden.			
Studentbegeleiding dient door het hele team gedaan te worden			
Studentenbegeleiding dient alleen door de studentendienst gedaan te worden			
Ouders betrek je bij het leerproces van de student			
Ouders van de student zijn een belemmering voor de docent			
Ouders van de student zijn een ondersteuning voor de docent			

Voortgang en gedrag	Eens	Oneens	N.v.t./ Onbekend
De gedragsregels voor studenten zijn mij bekend			
Het team is consequent in het uitvoeren van de gedragsregels			
Bij afwezigheid wordt de student door de SLB'er gebeld			
Er vindt overleg plaats bij uitzonderlijk gedrag van een student			
Ongewenst gedrag wordt bespreekbaar gemaakt met de student			
De beperking van sommige studenten is mij bekend			
Het team is op de hoogte van de beperking van sommige studenten			

De inhoud van de beperking bij het verwerken van leerstof is mij bekend			
De voortgang van studenten is inzichtelijk voor derden			
Ik raadpleeg kennisbronnen over de beperkingen van de studenten.			
De taken en opdrachten worden aangepast op niveau van de student			
De instructie binnen DTP wordt aangepast aan het niveau van de student			

Communicatie Let op: Andere beoordelingsschaal!	Dagelijks	1 x per week	1x per maand	Nooit/ Anders
Mijn collega's en ik overleggen over studenten met een beperking				
Mijn collega's en ik overleggen over studenten zonder beperking				
De voortgang van de studenten wordt gemonitord				
Er wordt tussen de docenten gecommuniceerd over het gedrag van studenten				
Ik raadpleeg de studentendienst over studenten met een beperking				
De vorderingen van de student worden met andere docenten besproken				
Er wordt gecommuniceerd met de studentendienst over problemen van studenten				
Opmerkingen: -				

Ondersteuning en begeleiding	Eens	Oneens	N.v.t./On- bekend
Er heerst voor een iedere student in de klas een werkbare sfeer			
Er is voldoende tijd om studenten te begeleiden in het maken			

van opdrachten			
Er is voldoende tijd om studenten aan te sturen op hun werk			
Een student met een beperking in de klas vind ik moeilijk			
De student kan op eigen niveau werken			

Bijlage 3

Interview Studentendienst DTP

Beleid

Het beleid van Rijn IJssel is duidelijk. P. schetst de rol van SLB-er, zorgteam/studentendienst en cursistenservice. A. en L. knikken instemmend.

Ontvang je voldoende informatie? Voel je je gesteund door het beleid?

P: Zeker; er zijn maandelijkse overleggen, waarin we informatie krijgen en elkaar ondersteunen in ons vakterrein.

A: Ik vind het prettig dat er bijeenkomsten zijn waarin we met elkaar (studentendienst) bespreken hoe we zaken kunnen aanpakken

L: stemt in.

Wat is jouw rol in het DTP team?

P: Studenten met een beperking komen bij mij. Ik begeleid ze. Maak handelingsplannen waarin afspraken staan. Organiseer bijeenkomsten waarin de ouders van de student, de begeleider op school en de mentor ook uitgenodigd worden.

L: Ik heb wekelijks gesprekken met de LGF studenten. Ik zit bij de overleggen met ouders en AB-er (Ambulant begeleider)

A: De slb-er stuurt mij studenten, die ik uitnodig en daar een aantal gesprekken mee heb. Bijv. Over aanwezigheid op school, gedrag en/ of problemen in de thuissfeer

Begeleiding van de student:

A: ik hou contact met de slb-er en de student, wat mij betreft ok. Ik heb geen inzicht in de voortgang van de student, dat maakt het soms lastig.

L: de gesprekken die ik voer, dragen te weinig bij omdat in de lessen de begeleiding niet wordt opgepakt. De organisatie van Desk Top Publishing is onvoldoende transparant om maatwerk te kunnen bieden in de begeleiding, de samenwerking tussen docenten zorgteam is onvoldoende. Er zijn weinig mogelijkheden voor de student om te vertragen of versnellen.

P: dat ervaar ik ook zo, het contact met docenten en de uitvoer/ ondersteuning in begeleiding mis ik.

Het leveren van maatwerk?

P; het stukt omdat de organisatie van de opleiding en het zorgteam in verschillende hokjes zitten. Ze vullen elkaar niet aan. Samenwerking is onvoldoende aanwezig.

L en A: Helemaal mee eens. Door de begeleiding van de studentendienst wordt maatwerk geleverd. Deze is moeilijk om te zetten naar de lessen, waar de student dan alsnog vast loopt. Iedere studieloopbaanbegeleider heeft een eigen administratie hebben waarin ze het gedrag, resultaten en feedback verwerken van de student. Wij hebben ook ieder een eigen administratie. Eenduidigheid en een centrale databank ontbreken.

Ben je tevreden met de bijdrage die je kunt leveren

P-ik zou graag meer betrokken worden bij het team

A, knikt we informeren docenten/studieloopbaanbegeleiders met de stand van zaken van de desbetreffende student

L: ik voel me vaak 'advocaat van de duivel' als ik over studenten met een beperking praat. Het zou fijn zijn het gevoel te hebben dat zorgteam en docententeam voor hetzelfde gaan.

Hoe is het contact tussen SLB ers en docenten enerzijds en studentendienst anderzijds?

De personen die bij het studentendienst werken zijn goed aanspreekbaar.

Het contact met docenten en SLB-ers is lastig.

SLB ers worden door studentendienst uitgenodigd op de bijeenkomsten. Zij komen bijna niet. Het is moeilijk hen te betrekken.

Hoe zou jij het anders doen?

P-Een contact moet groeien. Er zou een competentieprofiel moeten komen voor de functie van SLB-er . Kijken waar hiaten zijn. Wellicht zou studentendienst een rol kunnen vervullen in het onderwijzen van docenten op pedagogisch didactisch gebied.

L: Een SLB-er moet zijn functie vorm willen en kunnen geven. De rol van SLB én de organisatie van de opleiding zijn van doorslaggevend belang voor het kunnen slagen van de begeleiding van de student.

A-Er dient scholing te zijn voor SLB-ers. Tevens dienen teams te worden voorgelicht over zorg.

Hoe zie jij de toekomst van de studentendienst?

A-De studentendienst zou een ondersteunende rol kunnen zijn voor de docent/ teams. Bijvoorbeeld door het geven van scholing.

L-Bij de intake kan het zorgteam een rol gaan spelen door handelingsplannen te maken voor de studenten die begeleiding nodig hebben. Het docententeam kan dan bepalen op grond daarvan of ze student al/ niet aannemen. En de rol van het studententeam kan veel actiever. We zijn nu een 'hokje;' met veel contact onderling en weinig met de docenten. We moeten uit 'ons hokje'.

BIJLAGE 4

Verslag gesprek manager Cursisten Service en projectleider 'aanval op de uitval'.

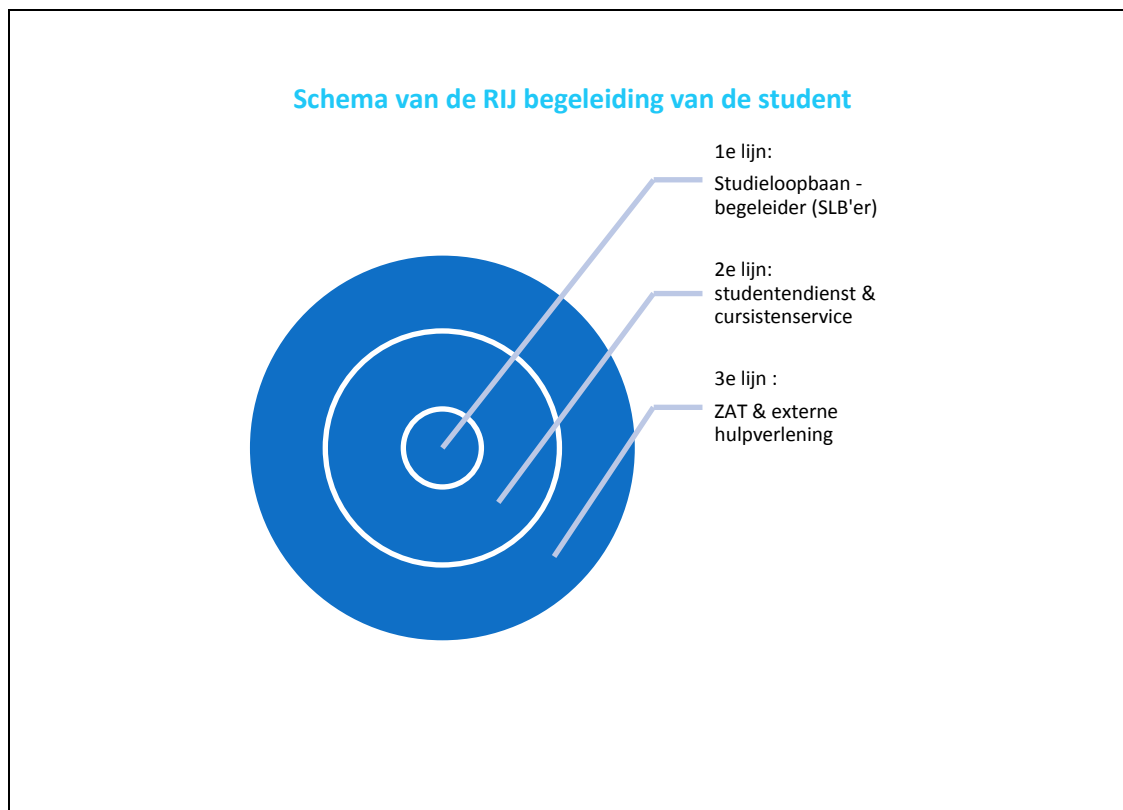
Datum: 14 maart 2012

Aanwezig: J G, L B en BJ

Wil jij je voorstellen en iets vertellen over je werk, je afdeling en je (persoonlijke) visie?

Cursisten Service is de 2^e lijnzorg binnen RIJ die beschikbaar is voor elke student indien noodzakelijk. De positionering van CS is onderhevig aan discussies vanuit de volgende beleidsontwikkelingen zowel intern als buiten het eigen roc:

- Strategische Heroriëntatie binnen RIJ
- Focus op Vakmanschap vanuit OCW
- Passend onderwijs vanuit OCW

In bovenstaand schema de weergave van de actoren betrokken bij de zorg voor de student. Niet elke student zal in contact komen met de 2^e en/of 3^e cirkel, maar indien nodig is dat binnen RIJ wel zo georganiseerd.

De 2^e en 3^e lijn functioneren naar behoren, maar in de 1^e lijn is nog veel winst te behalen. De 1^e lijn staat midden in het primaire proces, het onderwijs, en hiermee is ook de belangrijkste speler in de begeleiding van de student in: de SLB'er. Degene die dagelijks in contact is met de student, die hoort te weten wat er speelt, wat de geschiedenis van de student is zowel op onderwijsvlak als op persoonlijk vlak. De SLB'er heeft een signaleringsfunctie en dient op de hoogte te zijn van zijn vakontwikkelingen alsmede van de begeleidingsstructuur binnen RIJ. Hier zit momenteel een groot hiaat en dient geïnvesteerd te worden in bijvoorbeeld scholing en mogelijk ook intervisie.

Kan elke docent wel een SLB'er zijn? Nee, binnen een rvt kun je die taken verdelen? Maar RIJ verwacht wel van elke docent dat zij/zij ook in staat is om studenten te begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling als SLB'er. Ook al geeft een docent zelf aan dat liever niet te willen, deze kwaliteitsslag dient nog wel gemaakt te worden. Welke visie heb je hierin?

VSV begint bij de voordeur en FOV met minder bekostiging als student langer studeert dan gepland zorgt hier nog eens extra voor. Het belang van een trefzekere plaatsing neemt toe en zal een belangrijk speerpunt van RIJ en elk ander ROC worden. Gaan we overbelaste jongeren nog wel aannemen, want uitval wordt bestraft door OCW en ook de student kan vervolgens nergens meer terecht. Als we de jongere aannemen dienen we voor de start al helder te hebben welke extra begeleiding we wel of juist niet kunnen bieden. Volgens de notitie passend onderwijs dienen we als school dit ook vooraf vast te leggen in een contract. Hiervoor is nog niets ontwikkeld. Gevolg is wel dat er dus ook ingezet dient te worden op het trainen van goede intakers. Op dit moment blijkt dat docenten die verantwoordelijk zijn voor de intake niet voldoende op de hoogte zijn van de achtergrond van de student en onvoldoende doorvragen om een helder beeld te krijgen. Talent is een, maar als je goed kan dansen en je verder zoveel problemen hebt die het volgen van onderwijs belemmeren dan heb je niet zo heel erg veel aan je talent.

Visie van RIJ bepalen, want deze is momenteel niet helder: (onderdeel van alle ontwikkelingen en werkgroepen die hier op focussen)

- Waar staan we voor en waar zijn we voor als RIJ.
- Welke studenten laten we bij RIJ studeren en wat moeten we dan vervolgens aanbieden om dat wat we beloven te realiseren.

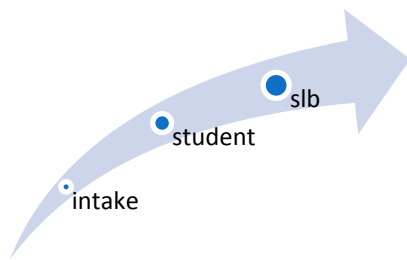
We hebben dienst CS met medewerkers zoals psychologen en orthopedagogen waar m.i. de externe hulpverlening toch voor is. Daar zijn wachtlijsten en wij als RIJ verzorgen zo een buffer tussen de hulpkreet en de wachtlijst. We houden dus de wachtlijst mee in stand, want een signaal afgeven lijkt me ook van belang!

Mogelijk, maar dit beetje extra kan een student wel binnenboord houden.

Wat zijn de kosten van CS? Jos geeft aan dat voor elke € die er voor een student binnenkomst er €0,01 naar de dienst CS gaat. Op jaarbasis gaat het dan om een totaal bedrag van >>>>>>>>>>

Deze kosten wegen niet op tegen deze buffer van professionele hulp die we als RIJ op deze manier zelf in de hand en zelf in huis hebben.

Hoe zit het met de plicht van de professionele hulpverlening om zorg te dragen voor de studenten met specifieke hulpvragen? Hoe werken we met hen samen? In de ZAT (zorg advies teams) bestaat de samenwerking en de korte lijn, maar daarmee zijn wachtlijsten niet verdwenen. Daarnaast hebben we veel bovenregionale studenten in huis waar de hulpverlening van Arnhem niet de aangewezen instellingen voor zijn.

Bij de wisseling van het College van Bestuur (CvB) tot een strategische heroriëntatie; er zijn 5 programmalijnen waarin de bestaande situaties worden getoetst. Tevens wordt gekeken hoe functioneel zij zijn.

Één van de programmalijnen is 'Onderwijs, beleid en kwaliteit'. In november 2012 doen zij aanbevelingen aan het College van Bestuur (CvB).

Aanbevelingen bestaan uit

- Visie op onderwijs
- Visie op begeleiding

De manager van cursistenservice participeert in de beleidsgroep.

De aanbevelingen zullen in het licht worden gehouden van

- 'Focus op Vakmanschap'. Er komt minder geld beschikbaar door het ministerie van Onderwijs, waardoor er minder onderwijstijd is voor een student (**3 jaar voor een Niveau 4 opleiding**)

- 'Passend Onderwijs'. Welk gezicht wil RijnIJssel? Welk zorgprofiel wordt gekozen?

Tenslotte wordt vanuit bovenstaande een visie omschreven die centraal staat voor RijnIJssel.

Op dit moment is er geen heldere visie en is er onduidelijkheid. Iedere locatie en afdeling heeft zijn eigen visie. Er is geen eenduidigheid.

Bij de wisseling van het College van Bestuur (CvB) is besloten tot een strategische heroriëntatie; 5 programmalijnen waarin de bestaande situaties op functionaliteit worden getoetst.

Één van de programmalijnen is 'Onderwijs, beleid en kwaliteit'. In juni 2012 doet de werkgroep aanbevelingen aan het College van Bestuur (CvB).

De aanbevelingen voor lijn 2 bestaan uit

- Visie op onderwijs
- Visie op begeleiding

De manager van cursistenservice participeert in de beleidsgroep.

In de huidige situatie laat de rol van de StudieloopbaanBegeleider (SLBer) te wensen over. Van de vroegtijdig schoolverlaters (VSV's) is 61% niet doorverwezen naar cursistenservice. Van degenen die wel worden doorverwezen is er 'slechts' 10% uitval.

Bijlage 5 Zelf ontworpen kader voor het interview met de manager cursistenservice

1-Wil jij je voorstellen en iets vertellen over je werk, je afdeling en je (persoonlijke) visie?

2-Hoe wordt de student begeleidt bij Rijn IJssel?

3- Hoe gaat dat? Ben je tevreden?

4-Wat kan beter? Waar dient aandacht aan besteed te worden?

5-Kun je de taken van CS omschrijven?

6-Kun je iets vertellen over het beleid voor passend onderwijs bij Rijn IJssel?

Bijlage 6: Conclusies onderzoek Jobmonitor Rapport KCMD 2012

grootste ontevredenheid. Binnen deze teams geeft ongeveer drie kwart van de studenten aan hier ontevreden over te zijn, met gemiddeldes variërend tussen de 1.6 en 2.1.

Keuze / Maatwerk

☑ **Alle teams scoren onder de norm** als het gaat om het thema keuze. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat deze ontevredenheid grotendeels het resultaat is van het feit dat studenten aangeven dat ze zelf geen vakken of onderwijsactiviteiten kunnen kiezen. Er heerst namelijk wel tevredenheid over de hulp die geboden wordt bij het maken van keuzes tijdens de studie van studenten.

Sfeer / Pedagogisch klimaat

☑ Ondanks dat de gemiddelde score voor de afdeling M&D net op de ondergrens van de norm valt, geeft toch 45% of meer van de studenten van de teams Art & Design/VRP, Interieurdesign, Make Up & Hair Design en **DTP aan ontevreden te zijn. Dit maakt het een aandachtsveld** voor deze teams.

Bijlage 7 Statistieken vragenlijst studenten

1-Communicatie met elkaar		Absolute aantallen
Ik voel me gelijkwaardig aan mijn klasgenoten	97,2 %	35
Ik word geaccepteerd voor wie ik ben	100 %	36
Ik ga graag om met mijn klasgenoten	100 %	36
Ik accepteer mijn klasgenoten	100 %	36
Ik kan met vragen terecht bij klasgenoten	97,2 %	35
Ik leer van mijn klasgenoten	88,8 %	32
Ik vind studenten met een beperking niet raar	77,7 %	28
Ik word nooit gepest in de klas	100 %	36
Ik kan met problemen terecht bij klasgenoten	80,5 %	29
2-Maatwerk bij de opleiding		Absolute aantallen
De lesstof is helder	86%	31
De lesstof is interessant	88,8 %	32
Als ik de opdracht niet af heb op de afgesproken tijd, dan kan ik er langer over doen	75 %	27
Het onderwijs bereidt mij voor op de maatschappij	91%	33
Ik werk op mijn eigen niveau	77,7 %	28
Ik kan vooruit werken als ik dat wil	72%	26
De lesstof sluit aan bij mijn interesse	91,6 %	33
Ik krijg voldoende persoonlijke begeleiding om de opdrachten te kunnen maken	72%	26

3-Begeleiding in de klas		Absolute aantallen
Ik krijg voldoende begeleiding om de opdrachten in de les te kunnen maken	72%	26
De vragen die ik heb over de les, worden dezelfde les beantwoord	72%	26
Er is een mogelijkheid om vragen te stellen aan de docent	94,4 %	34
Ik voel me veilig in de klas	100%	36
Er is voor mij voldoende rust in de klas om te kunnen werken aan de opdracht	72%	26
Ik voel me geaccepteerd door de docent	97,2 %	35
Ik stel vragen als ik de lesstof niet begrijp	80,5 %	29
Ik voel me verantwoordelijk voor mijn voortgang van de studie	100 %	36
Ik weet wat mijn kwaliteiten zijn in het DTP vak	94,4 %	34
Ik weet wat mijn verbeterpunten zijn in het DTP	88,8 %	32
4-Begeleiding buiten de klas		Absolute aantallen
Als ik persoonlijke problemen heb, weet ik naar wie ik toe kan op school	77,7 %	28
Als ik extra begeleiding nodig heb op school, kan ik die krijgen	77,7 %	28
De kwaliteit van de begeleiding op school is goed	94,4 %	34
Ik heb het gevoel dat ik altijd bij iemand op school terecht kan met mijn problemen	75%	27
5. Voortgang en gedrag		
De gedragsregels voor studenten zijn mij bekend	100 %	36
Het team is consequent in het uitvoeren van de gedragsregels	63,8 %	23
Het is mij duidelijk hoe ongewenst gedrag eruitziet	97,2 %	35
Ongewenst gedrag wordt bespreekbaar gemaakt	72 %	26
Ik voel me gerespecteerd door de docent	83 %	30
Ik voel me gewaardeerd als persoon	75 %	27